

**FORSIKRINGSDEKNINGEN
MOT
TERRORHANDLINGER FOR SKIP**

av Silje Heggelund

Kandidat nr. 108391

Ord i avhandlingen: 17 552

Liten masteroppgave i rettsvitenskap

ved Universitetet i Tromsø

Det juridiske fakultet

Høsten 2008

Innholdsfortegnelse

DEL I INNLEDNING **S. 5**

---

1. Innledning	s. 6
1.1 Temaet for avhandlingen	s. 6
1.2 Rettskildene og metoden	s. 7
1.2.1 Innledning	s. 7
1.2.2 Forsikringsavtaleloven	s. 8
1.2.3 Norsk sjøforsikringsplan og motivene til Planen	s. 8
1.2.4 Juridisk teori og rettspraksis av betydning for problemstillingen	s. 10
1.2.5 Særskilte metodespørsmål	s. 11
1.3 Oversikt over den videre fremstillingen	s. 11

DEL II TERRORISME **S. 13**

---

2. Terrorisme	s. 14
2.1 Innledning	s. 14
2.2 Begrepet terrorisme	s. 14
2.3 Terrorisme i praksis	s. 16
2.4 Internasjonale og nasjonale reaksjoner på terrorisme	s. 18
2.4.1 Innledning	s. 18
2.4.2 Reaksjoner på internasjonalt nivå	s. 18
2.4.3 Lovgivningstiltak på nasjonalt nivå	s. 19

DEL III FORSIKRINGSDEKNINGEN MOT TERROR- HANDLINGER **s. 21**

---

3. Forsikringsdekningen mot terrorhandlinger for skip	s. 22
3.1 Innledning	s. 22
3.2 Terrorhandlinger etter Planens forstand	s. 23
3.3. Farer som skyldes krig, krigslignende forhold mv.	s. 24
3.3.1 Innledning	s. 24

3.3.2 Bestemmelsens anvendelsesområde	s. 24
3.3.3 Dekningen for terrorhandlinger	s. 27
3.4 Inngrep foretatt av fremmed statsmakt	s. 29
3.4.1 Bestemmelsens anvendelsesområde	s. 29
3.4.2 Dekningen for terrorhandlinger	s. 32
3.5 Opptøyer, streik, lockout, sabotasje og lignende	s. 34
3.5.1 Innledning	s. 34
3.5.2 Opptøyer	s. 34
3.5.2.1 Bestemmelsens anvendelsesområde	s. 34
3.5.2.2 Dekningen for terrorhandlinger	s. 35
3.5.3 Streik og lockout	s. 36
3.5.4 Sabotasje	s. 37
3.5.4.1 Bestemmelsens anvendelsesområde	s. 37
3.5.4.2 Dekningen for terrorhandlinger	s. 38
3.5.5 ”Og lignende”	s. 39
3.6 Sjørøveri og mytteri	s. 40
3.6.1 Innledning	s. 40
3.6.2 Sjørøveri – terrorisme	s. 41
3.6.3 Mytteri – terrorisme	s. 41
3.7 Tiltak fra statsmakt for å avverge eller begrense skade	s. 42
3.8 Terrorhandlinger	s. 43
3.8.1 Innledning	s. 43
3.8.2 Terrorhandlinger etter Planen § 2-9 (1) litra c	s. 43
3.8.3 Betydningen av implementeringen av terrorhandlinger i Planen	s. 44
3.8.4 Grensene mellom sjøfarefeltet og krigsfarefeltet ved terrorlignende handlinger	s. 45
3.8.4.1 Innledning	s. 45
3.8.4.2 Ordlyden etter Planen	s. 46
3.8.4.3 Motivene til Planen	s. 46
3.8.4.4 Rettspraksis	s. 47
3.8.4.5 Juridisk teori	s. 49
3.8.4.5 Reelle hensyn	s. 49

3.8.4.5 Avveining	s. 49
3.9 Unntak fra dekningen	s. 50
3.9.1 Innledning	s. 50
3.9.2 Manglende betalingsevne	s. 51
3.9.3 RACE II klausulen	s. 51
3.9.3.1 Innledning	s. 51
3.9.3.2 RACE II klausulens innhold	s. 52
3.9.3.3 RACE II klausulens betydning for forsikrings- dekningen mot terrorhandlinger	s. 53
DEL IV SÆRREGLER FOR DEKNIGNEN	S. 55
<hr/>	
4. Særregler for dekningen	s. 56
<hr/>	
4.1 Innledning	s. 56
4.2 Utvidelse av krigsfarefeltet etter Planen § 2-9	s. 57
4.2.1 Innledning	s. 57
4.2.2 Planen § 15-24 litra a	s. 57
4.2.3 Planen § 15-24 litra b	s. 58
4.3 Farer dekker under den begrensede dekningen	s. 59
4.3.1 Innledning	s. 59
4.3.2 Planen § 15-27 litra a	s. 60
4.3.3 Planen § 15-27 litra b	s. 61
4.4 Begrenset dekning for visse omkostninger	s. 62
<hr/>	
Forkortelser	S. 64
Litteraturliste med forkortelser	S. 64
Lover	S. 66
Forskrifter	S. 66
Internasjonale reguleringer	S. 66
Rettspraksis	S. 67
Forarbeider	S. 67

Del I

Innledning

1. Innledning

1.1 Temaet for avhandlingen

Temaet for denne avhandlingen er *forsikringsdekningen mot terrorhandlinger for skip*.

Formålet med avhandlingen er å redegjøre for i hvilken utstrekning skip er forsikret mot terrorhandlinger etter reglene i norsk sjøforsikringsplan fra 1996 versjon 2007.¹

Terrorhandlinger inngår i krigsfarefeltet og er dekket av krigsforsikringen, jf. Planen § 2-9 litra c. Terrorhandlinger ble først inntatt som et eget punkt i Planen i 2002, men var også før dette tidspunktet dekket av krigsforsikringen.² Til tross for at terrorhandlinger er særskilt regulert i Planen, kan det også være naturlig å knytte terrorisme opp mot andre forhold som reguleres av Planen § 2-9, for eksempel krig, krigslignende forhold, opptøyer, sabotasje etc. Hvilket punkt terrorhandlingen henføres under har riktignok ingen dekningsmessig betydning ettersom krigsassurandøren³ bærer tapet for alle farer som reguleres av Planen § 2-9, men problemstillingen er interessant fordi man får klargjort hvilke forhold som tidligere regulerte terrorhandlinger. Dermed får man også frem et annet aspekt i avhandlingen. Som en følge av at det redegjøres for terrorhandlinger etter Planen § 2-9, vil også hele det alminnelige krigsfarefeltet bli fremstilt.

I hvilken grad skipet er forsikret mot terrorhandlinger knytter seg til spørsmålet om krigsforsikringenes farefelt. Farefeltet i sjøforsikring er delt i to mellom henholdsvis sjøfarefeltet og krigsfarefeltet. Sjøforsikring⁴ er en såkalt "all risks"- forsikring, dvs. at den i utgangspunktet dekker alle farer som et skip blir utsatt for, jf. Planen § 2-8 (1). Fra dette utgangspunktet gjøres det blant annet unntak for krigsfarer som reguleres av Planen § 2-9, jf. Planen 2-8 (2) litra a. Skillet mellom sjøfarer og krigsfarer er av stor betydning for

---

¹ Heretter forkortet til Planen.

² Det redegjøres nærmere for begrunnelsen for at terrorhandlinger ble tatt inn som et selvstendig punkt i Planen under punkt 3.1.

³ For enkelthetens skyld vil jeg i det følgende bruke begrepene krigsassurandør og sjøassurandør.

⁴ For enkelthetens skyld vil jeg i det følgende bruke begrepene sjøforsikring om farer som faller inn under sjøfarefeltet og krigsforsikring om farer som faller inn under krigsfarefeltet.

assurandørene. Bakgrunnen for dette er at grensedragningen mellom farefeltene er avgjørende for hvilken assurandør som skal bære tapet.

Planen § 2-9 inneholder regler om den alminnelige krigsforsikringen som alle redere kan tegne uavhengig av nasjonalitet. For norske skip⁵ kan krigsforsikring også tegnes i Den Norske Krigsforsikringen for Skib.⁶ Forsikringen dekker først og fremst farefeltet etter den alminnelige krigsforsikringen. Utover dette gjelder det noen særregler for forsikring i foreningen. For det første utvides farefeltet etter Planen § 2-9 ved rekvisisjon av fremmed statsmakt, jf. Planen § 15-24 litra a, og ved suspensjon av sjøforsikring som følge av rekvisisjon foretatt av fremmed statsmakt, jf. Planen § 15-24 litra b. For det andre gis det begrenset dekning for rekvisisjon foretatt av statsmakt, jf. Planen § 15-25 litra a, og forhold som omfattes av RACE II klausulen som er unntatt dekning etter Planen § 2-9 (2) litra b, jf. Planen § 15.27. I tillegg er visse kostnader knyttet til den begrensede dekningen dekket etter forsikring i foreningen, jf. Planen § 15-32. Disse særreglene kan få betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

1.2 Rettkildene og metoden

1.2.1 Innledning

Fagfeltet sjørett består av en rekke nasjonale og internasjonale regler. På nåværende tidspunkt finnes det imidlertid ingen internasjonale regler knyttet til sjøforsikring. Regulering av sjøforsikring skjer på bakgrunn av det enkelte lands rett, herunder avtalefrihet, og er i praksis løst gjennom omfattende standardavtaler.⁷

I sjøforsikringsrett reises det enkelte særskilte problemstillinger knyttet til rettskildene og rettskildemetoden. Bakgrunnen for dette er at de klassiske rettskildene, som for eksempel lover og lovforarbeider, spiller en mer tilbaketrukket rolle. De norske sjøforsikringsvilkårene følger av privatrettslige avtaler, samt motivene til disse. De sentrale rettskildene er dermed

---

⁵ Med norske skip menes skip hvor Norge er registreringsstat eller de vesentlige eierinteressene er lokalisert i Norge.

⁶ Heretter omtalt som DNK eller foreningen.

⁷ Tidligere var sjøforsikring regulert i lov 20. juli 1983 nr. 1, *sjøloven 1893*, inntil det ble implementert i forsikringsavtaleloven.

annerledes enn hva som tradisjonelt gjelder.⁸ Dette påvirker rettskildemetoden hvor regler for avtaletolkning spiller en mer fremtredende rolle enn hva de normalt innehar.

1.2.2 Forsikringsavtaleloven

Forsikringsforhold er i dag først og fremst regulert av lov om forsikringsavtaler⁹, som i utgangspunktet også gjelder for sjøforsikringsforhold.¹⁰ Til tross for at Fal. ikke inneholder spesielle regler knyttet til sjøforsikring, faller sjøforsikring og krigsforsikring inn under lovens skadeforsikringsbegrep. Dermed er forholdet i utgangspunktet underlagt de preseptoriske reglene i Fal. del A, jf. Fal. § 1-3 (1). Forsikringer i næringsvirksomhet er imidlertid unntatt lovens preseptoriske regler, jf. Fal. § 1-3 (2).¹¹ For denne avhandlingens vedkommende er det særlig unntaket i Fal. § 1-3 (2) litra c som er av interesse, som regulerer registreringspliktige skip.

Fordi loven er fravikelig i sjøforsikringsforhold kommer den ikke til anvendelse i den grad forsikringspartene har avtalt andre vilkår enn hva som følger av Fal. Dersom det avtales andre løsninger enn de som følger av Fal., utgjør loven deklarasjonsrett. Reglene i Fal. er imidlertid ikke særlig praktisk anvendelig i sjøforsikringsforhold noe som medfører at loven kun i begrenset utstrekning får anvendelse.¹²

1.2.3 Norsk sjøforsikringsplan og motivene til Planen

I 1964 ble det utarbeidet egne vilkår for rederforsikringene.¹³ Norsk sjøforsikringsplan er et såkalt ”agreed document”¹⁴ som er utarbeidet i samarbeid mellom Norges rederiforbund, Gjensidige Skipsassuransforeningens Komité (GSK) og sjøassurandørenes Centralforening (Cefor), samt andre interessenter. Som en følge av at de berørte partene har deltatt i arbeidet

---

⁸ Se blant annet Eckhoff, s. 15 flg.

⁹ Se lov 16. juni 1989 nr. 69, heretter forkortet til Fal.

¹⁰ Tidligere var sjøforsikring regulert av i lov 20. juli 1983 nr. 1 (sjøloven), men ble innlemmet i Fal. 1930.

¹¹ For å kunne fravike lovens del A, må skipene benyttes i *næringsvirksomhet*, samt være *registreringspliktige* etter sjøloven § 11 (2).

¹² Kommentarene til Planen § 1-4 litra a.

¹³ Den første norske sjøforsikringsplanen ble utarbeidet i 1871, og er etterfulgt av flere Planer.

¹⁴ ”Agreed document” er en standardkontrakt som er blitt til gjennom forhandlinger mellom partene eller bransjeorganisasjoner.

med å utforme Planens regler, anses den å være av nøytral karakter og balansert i forhold til partenes interesser.

Planen er et resultat av avtalefriheten som følger av Fal. § 1-3 (2) litra c, og er ikke bindende mellom partene med mindre den avtales. Planen legges nesten utelukkende til grunn i sjøforsikringsforhold. Dette medfører at Planens regler blir effektive fordi den benyttes i så utstrekning, og det medfører også at Planen får gyldighet ettersom reglene etterleves og respekteres.

Planen har klare likhetstrekk med ordinær lovgivning, og som en følge av den utstrakte bruken av Planen fungerer den i praksis som formell lovgivning på sjøforsikringsrettens område.¹⁵ Dens tilblivelse er lik den lovgivningsprosessen som formelle lover gjennomgår. Vilkårene forhandles frem gjennom utredninger og forhandlinger. Forhandlingene skjer mellom parter med motstridende interesser, og flere av reglene er dermed utslag av kompromisser mellom partene, i motsetning til andre ordinære standardkontrakter, som for eksempel Gencon.¹⁶ Dette gjelder imidlertid ikke alle reglene, for eksempel er RACE II klausulen unntatt sjøfarefeltet og krigsfarefeltet fordi assurandørene ikke vil assurere slike farer.¹⁷ Planens form har også visse likhetstrekk med formell lovgivning. Planens struktur, bruk av individuelle klausuler og paragrafer er svært lik den metoden som benyttes i den formelle lovgivningen.¹⁸

Planen har omfattende motiver¹⁹, og motivene fungerer i praksis på samme måte som lovforarbeider.²⁰ De er tilgjengelige, offentlige og representative, og tilfredsstillende dermed de

---

¹⁵ Bull i festskrift, Sandstrøm, s 43.

¹⁶ Gencon er en standardkontrakt som benyttes innenfor reisebefraktning og som bygger på engelsk rett. Kontrakter er i stor grad ensidig utformet fra redersiden, og er ikke resultat av forhandlinger slik som ved Planen.

¹⁷ Bakgrunnen for dette er at reassuransemarkedet har neket å påta seg risikoen for disse farene, og dermed står assurandørene uten reassuranse.

¹⁸ Wilhelmsen/Bull, s. 29.

¹⁹ Heretter omtalt som motivene eller kommentarer til de ulike bestemmelsene.

²⁰ Motivene til 1996 Planen versjon 2007 eksisterer ikke i papirformat, men kun på Cefors nettsider. Det lar seg dermed ikke gjøre å gi konkrete henvisninger ved hjelp av sidetall eller premisser. Henvisningene i denne

krav som stilles for å anerkjennes som rettskilde. Motivene tillegges normalt større vekt enn det man vanligvis tillegger forarbeider.²¹ Begrunnelsen for dette er at motivene har vært inngående drøftet og godkjent av revisjonskomiteen, og de må dermed anses som en integrert del av Planen.²² Høyesterett har i flere dommer lagt motivene til grunn som en svært viktig rettskilde.²³ I ND 2000 s. 442 punkt 4.5 baserte voldgiftsretten sin avgjørelse på en løsning som ikke kom til uttrykk i selve Planen, men som fulgte av motivene, ”...*Ved å anvende Planen 1996 som grunnlag for sin forsikringsavtale, må de ansees for å ha akseptert Planen 1996 med dens løsninger[altså at motivene utgjør en integrert del av Planen], uavhengig av om disse løsningene stemmer med løsninger de var kjent med fra tidligere Planer. Deres beskyttelse mot urimeligheter og overraskelser ligger i at personer/organisasjoner som representerte deres interesser, har funnet de konkrete løsninger og den måten de er inkorporert på i plansystemet hensiktsmessig og fornuftlig. Løsningene ligger dessuten åpne i systemet; det vil altså være fullt mulig å finne dem for den som selv ønsker å bringe rettstilstanden etter den nye Planen på det rene*”.

1.2.4 Juridisk teori og rettspraksis av betydning for problemstillingen

Juridisk teori innenfor sjøforsikringsrett er omfattende, herunder redegjørelser for krigsforsikring. I tilknytning til forsikringsdekningen mot terrorhandlinger har det vært skrevet noe omkring temaet blant annet av Wilhelmsen/Bull og Brækhus.²⁴ Temaet har til dels vært berørt i en studentavhandling fra 1994 av Tone Holthe Svensen.²⁵ Derimot har ikke denne avhandlingens problemstilling vært behandlet i juridisk teori. I tillegg er deler av litteraturen på området skrevet før terrorhandlinger ble tatt inn i Planen som et selvstendig punkt, og dermed er ikke betydningen av implementeringen av terrorhandlinger i Planen i særlig stor utstrekning berørt i juridisk teori.

---

avhandlingen har vært forsøkt gitt så konkret som mulig, og viser til kommentarene til de ulike bestemmelsene.
<http://www.norwegianplan.no/nor/index.htm>

²¹ Kommentarene til Planen § 1-4.

²² Planen forklarer og eksemplifiserer de enkelte vilkårene i Planen.

²³ Se blant annet Rt. 1956 s. 920 *Bandeirante* og Rt. 1969 s. 126 *Grethe Solheim*.

²⁴ Se for eksempel Wilhelmsen/Bull, s. 95 flg. og Brækhus s 78 flg.

²⁵ Avhandlingens tema var ”*farefeltsavgrensning og tapsplassering ved terroraksjoner mot skip: en fremstilling av norske og engelske vilkår ved kasko og P&I-forsikring*”.

Rettspraksis på området er ikke særlig rikholdig sammenlignet med rettspraksis på andre rettsområder.²⁶ Saker knyttet til sjøforsikring, herunder krigsforsikring har riktignok behandlet av domstolene ved flere anledninger. Derimot har ikke saker direkte knyttet til terrorhandlinger vært til behandling for domstolsapparatet. De to dommene som er mest relevant i tilknytning til terrorhandlinger er *Themis*²⁷ og *Peter Wessel*²⁸. Sakene omhandlet blant annet skillet mellom sjøfarer og krigsfarer ved sabotasje- og terrorlignende forhold. Dommene vil bli behandlet mer inngående senere i avhandlingen under punkt 3.8.4.

1.2.5 Særskilte metodespørsmål

Som følge av at sjøforsikring er unntatt de preseptoriske reglene i Fal., kommer loven bare inn i sjøforsikringsforhold som bakgrunnsrett. Dette betyr at de primære rettskildene i sjøforsikringsrett er en privat standardavtale, samt dens motiver.

Regler om avtaletolkning vil være en sentral del av rettskildemetoden, herunder tolkningsregler for standardavtaler.²⁹ Planen er imidlertid, i tillegg til å være en standardavtale, et såkalt ”agreed document”, og tolkningsregler som gjelder slike dokumenter må også legges til grunn ved tolkningen av Planen. Dermed kan man ikke falle tilbake på prinsippet om standardavtaler i tvilstilfeller skal tolkes mot den som har utformet vilkårene.³⁰ Planen har som nevnt over flere likhetstrekk med lovgivning, og dette påvirker tolkningen av Planen. Reglene for tolkning av lover kan ofte være mer egnet enn alminnelige regler om avtaletolkning på grunn av Planens bakgrunn og tilblivelse.³¹

1.3 Oversikt over den videre fremstillingen

I oppgavens **del II** vil jeg se nærmere på begrepet terrorisme, samt hvilke juridiske problemstillinger som reises i tilknytning til terrorisme. I tillegg vil det gis en kort oversikt over terrorisme i praksis. En oversikt over disse problemstillingene vil bidra til å trekke opp

---

²⁶ Svært mange av tvistene som oppstår i sjøforsikringsforhold løses ved voldgift. Dermed er den relevante rettspraksisen på området både fra Høyesterett og voldgiftsdomstoler.

²⁷ Voldgiftsdom av 29. september 1975.

²⁸ ND 1990 s. 140 voldgift.

²⁹ Hov, s. 174 flg., Huser, s. 388 flg. og Knoph, s. 254 flg.

³⁰ Brækhus, s. 7 flg.

³¹ Brækhus s. 8 og Bull i Festskrift, Brækhus, s. 109.

rammen rundt avhandlingen, og utgjør dermed et viktig utgangspunkt for den videre behandlingen.

Del III utgjør, sammen med del IV, oppgavens hoveddel. Jeg vil i denne delen redegjøre for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger etter reglene knyttet til den alminnelige krigsforsikringen. Først vil de enkelte bestemmelsenes anvendelsesområde bli fremstilt. Deretter vil jeg vil undersøke om det er naturlig å knytte terrorhandlinger til andre deler av Planen § 2-9, samt hvilken betydning implementeringen av terrorhandlinger i Planen § 2-9 litra c har hatt.

Avslutningsvis vil jeg behandle særreglene etter forsikring i Den Norske Krigsforsikring for Skib i **del IV**. Disse reglene utgjør en selvstendig forsikring med et noe videre dekningsfelt enn hva som følger av den alminnelige krigsforsikringen, og det er disse reglene som er gjenstand for nærmere behandling.

Del II

Terrorisme

2. Terrorisme

2.1 Innledning

Terrorisme innehar en relativt sentral plass i dagens samfunn, og gjennom media kommer det stadig meldinger om terroranslag som har funnet sted. I de senere år har meldingene særlig dreid seg om selvmordsbombere som har angrepet vestlige mål rundt om i verden. Terrorisme er imidlertid ikke noe nytt fenomen, men et velkjent problem gjennom historien.

Terrorisme har gått fra å være et nasjonalt anliggende til å bli internasjonalt anliggende. Særlig etter terrorangrepene mot USA 11. september 2001 har terrorisme som internasjonalt problem blitt synlig. Hendelsene førte til at terrorisme for alvor ble satt på dagsorden, og ledet til at det ble iverksatt en rekke tiltak for å regulere problemet. Reaksjonene på terrorisme behandles under punkt 2.4, hvor generelle reaksjoner på terrorisme behandles, både på internasjonalt og nasjonalt nivå, samt reaksjoner som er berører skipsfarten.

På det internasjonale nivå har det undertiden vært problematisk å enes omkring en definisjon av terrorisme. Uenigheten har blant annet vært knyttet til hvilke handlinger som skal omfattes av en definisjon, samt hvem som skal betegnes som terrorister. Under punkt 2.2 behandles det nærmere innholdet av begrepet terrorisme.

Punkt 2.3 vil ta for seg terrorisme i praksis. Jeg vil i det følgende se på to hendelser som peker seg ut i historien og som har bidratt til at terrorisme har blitt satt på den internasjonale dagsorden. I tillegg er det av særlig interesse for denne avhandlingen å se på terroranslag mot skip.

2.2 Begrepet terrorisme

Terrorisme kommer av det latinske ordet *terrere* som betyr å skremme.³² En klar og entydig definisjon av begrepet terrorisme finnes ikke i dag. Man har i det internasjonale samfunnet, da særlig gjennom FN, ikke lyktes i å komme til enighet om en definisjon av begrepet.³³ Før det første oppstår det spørsmål om hva en definisjon skal omfatte herunder hvilke hendelser som omfattes, hvem som må utøve handlingene, krav til omfang av handlingene, motiv bak

---

³² Store norske leksikon under stikkordet *Terrorisme*.

³³ Cassese, s. 449.

handlingen etc.³⁴ For det andre knytter det seg uenighet til hvem som skal ha rett til å definere terrorisme.

FN har omgått problemene knyttet til å definere terrorisme ved å liste opp bestemte handlinger som terrorhandlinger, og forby disse.³⁵ Uenighetene har vært knyttet til at land fra den tredje verden har holdt fast på sitt syn om at en generell definisjon ikke kan omfatte handlinger utført av såkalte frihetsforkjempere og grupper som arbeider for realisering av demokrati. Frihetsforkjempere har imidlertid fått status som folkerettssubjekter i væpnede konflikter³⁶ og dermed er mye av uenighetene løst. I FNs Generalforsamling oppnådde man konsensus om innholdet av det generelle innholdet til begrepet terrorisme.³⁷

Terrorisme kan være så mangt, og slike handlinger kan manifestere seg på svært ulike måter. Terrorisme er et relativt begrep med en fast kjerne. Dette medfører at begrepet må presiseres i forhold til de ulike relasjonene en anvender det i, og kan slå ulikt ut avhengig av situasjonen. I denne delen av behandles terrorisme på et generelt plan, og begrepet har en kjerne bestående av hovedsakelig tre elementer.

Handlingen må for det første utgjøre en forbrytelse etter nasjonal lovgivning under nasjonale rettssystemer, som for eksempel, drap, kidnapping, brannstiftelse, etc.³⁸ Terrorisme er riktignok et nasjonalt så vel som et internasjonalt problem, men det er statene som sådan som rammes av terrorangrepene. Dermed er det nødvendig at stater har kriminalisert slike handlinger, slik at myndighetene kan, med hjemmel i nasjonal lovgivning, straffe de som står bak angrepene.

---

³⁴ Michel s. 82.

³⁵ Cassese, s. 449.

³⁶ Tilleggsprotokoll 1 av 1977 til Genevekonvensjonene. 1949.

³⁷ FN GA resolusjon 49/60 vedtatt 9. desember 1994. Resolusjonen er riktignok ikke rettslig bindende jf. FN pakten art. 11 nr. 2, men som følge av konsensus kan den med tiden tenkes å danne sedvanerett som vil være bindende for alle stater.

³⁸ Cassese, s. 450.

For det andre må handlingen være egne, samt ha som mål å spre frykt blant sivilbefolkningen for å tvinge eller påvirke politikken føres av en regjering.³⁹ Handlingene skreddersys og utføres på en måte som er egnet til å oppnå dette målet. Dette krever blant annet mediadekning rundt hendelsen, og at kjente personer eller landemerker treffes eller at handlingene er særdeles spektakulære og skremmende.⁴⁰

For det tredje, og viktigst av alt, er motivet bak handlingen. For at man skal kunne betegne en handling som en terrorhandling, må hensikten med handlingen å fremme en politisk, sosial eller religiøs sak.⁴¹ Dette er også et krav etter motivene til Planen.⁴² Dersom handlingen ikke er har et slikt motiv står man overfor en regulær kriminell handling.

En typisk terrorhandling er tiltak eller trusler om å iverksette tiltak fremsatt av en motstandsgruppe som er ment å påvirke en stats regjering eller å skremme befolkningen i staten, med en hensikt å fremme en politisk eller sosial sak. Terrorhandlinger kan enten ramme målet for handlingen direkte, eller via uskyldige tredjemenn. Det er uten betydning hvilken tilnærming som benyttes, terroristene oppnår likevel oppmerksomhet omkring sin sak.

2.3 Terrorisme i praksis

Gjennom historien er det særlig to hendelser som peker seg ut blant alle terrorhandlinger som har funnet sted. Hendelsen som for alvor satte terrorisme på dagsorden hos FNs generalforsamling var terrorhandlingene som fant sted under OL i München i 1972.⁴³ Den palestinske terrorgruppen *Svart September* brøt seg inn i OL-byen og angrep den israelske troppen. Gruppen krevde 200 palestinske geriljasoldater frigitt, men de lyktes ikke i å få oppfylt sitt krav. 11 utøvere ble kidnappet og senere drept da tysk sikkerhetspoliti aksjonerte mot terrorgruppen.

---

³⁹ Cassese, s. 450.

⁴⁰ Store norske leksikon under stikkordet *Terrorisme*.

⁴¹ Cassese, s. 450.

⁴² Kommentarene til § 2-9 (1) litra c.

⁴³ Michel s. 82.

Til tross for at terrorisme har vært på den internasjonale dagsorden flere ganger tidligere, er det likevel en aktuell hendelse som virkelig medførte reaksjoner på så vel internasjonalt som nasjonalt nivå. 11. september 2001 var verden vitne til ett av historiens mest omfattende terrorangrep. Fire passasjerfly ble kapret og styrtet inn i henholdsvis World Trade Center og Pentagon. Det fjerde flyet styrtet i bakken like utenfor Shanksville, Pennsylvania. Over 3000 mennesker døde under angrepene, og de materielle ødeleggelsene var massive. Den islamistiske terrorgruppen *Al-Qaida* stod bak angrepene, og gruppen hadde også stått bak tidligere angrep mot amerikanske interesser.

Transportmidler synes å være spesielt utsatt for terrorangrep. I Lockerbie-saken ble en bombe plassert om bord i Pan Am Flight 103 strekningen Frankfurt-London-New York-Detroit. Bomben eksploderte, og flyet styrtet fra 31 000 fots høyde og landet nær den skotske byen Lockerbie. 270 mennesker døde, inkludert 11 innbyggere i Lockerbie.⁴⁴ Motivet bak handlingen var trolig hevn for USAs bombing av Libya i 1986, og i 2002 påtok libyske myndigheter seg ansvar for hendelsen og utbetalte erstatning.

11. mars 2004 ble Madrid utsatt for terrorangrep, målet var pendeltog og tre togstasjoner. Tretten bomber var utplassert ved målene, hvorav ti eksploderte. Totalt omkom 191 mennesker og 1460 ble såret.⁴⁵ Først ble ETA (Euskadi Ta Askatasuna) som ansvarlig for angrepene, men gruppen nektet for å stå bak handlingene. Senere ble mistankene rettet mot Groupe Islamique Combattant Marocain (GICM).

Londons undergrunnsbaner ble mål for terrorangrep 7. juli 2005. 52 mennesker omkom og rundt 700 ble såret.⁴⁶ Flere menn er dømt for handlingen uten at de var knyttet til noen konkrete terroristgrupper.

Også skipsfarten har vært mål for terrorhandlinger. PLO stod bak kapringen av det italienske cruiseskipet *Achille Lauro* som fant sted i 1995. En 69 år gammel funksjonshemmet passasjer ble drept og kastet overbord sittende i rullestolen. Terroristene krevde at Israel skulle frigi 50 palestinske fanger, men gikk etter hvert med på å overgi skipet i bytte mot sikker passasje. Et annet tilfelle av terrorhandlinger fant sted i 2002 da den franske oljetankeren *Limburg* ble

---

⁴⁴ Store norske leksikon under stikkordet *Lockerbie*.

⁴⁵ Store norske leksikon under stikkordet *Madrid*.

⁴⁶ Store norske leksikon under stikkordet *London*.

angrepet. En liten båt med selvmordsbombere kjørte inn i supertankeren noe som medførte en eksplosjon som satte skipet i brann. Ingen omkom.⁴⁷

2.4 Internasjonale og nasjonale reaksjoner på terrorisme

2.4.1 Innledning

Terrorisme er utpreget global kriminalitet og er dermed et nasjonalt så vel som et internasjonalt problem. Handlingene begås av ofte av internasjonale nettverk som har baser i flere land. I tillegg utgjør terrorisme en alvorlig trussel for internasjonal fred og sikkerhet. Likevel er det statene som faktisk blir berørt av handlingene, og dette fører til et behov for nasjonal regulering. Det er dermed nødvendig at problemet tas på alvor og forsøkes løst gjennom kriminalisering av handlingene, samt iverksettelse av forebyggende tiltak.

2.4.2 Reaksjoner på internasjonalt nivå

FN har truffet en rekke tiltak for bekjempelse av terrorisme, som for eksempel Sikkerhetsrådets resolusjon 1368⁴⁸ som fordømte terrorhandlinger og viste til den alminnelige folkerettslige adgangen til selvforsvar mot væpnet angrep. I tillegg er Sikkerhetsrådets resolusjon 1373⁴⁹, som krevde lovgivningstiltak på nasjonalt nivå for å bekjempe alle former for finansiering av internasjonal terrorisme⁵⁰, et eksempel på internasjonale tiltak som forutsettes gjennomført på nasjonalt nivå. 9. desember 1999 ble den internasjonale terrorfinansieringskonvensjonen vedtatt av FN, den ble ratifisert av Norge 15. juli 2002 og trådte i kraft samme år.⁵¹ Konvensjonen pålegger blant annet de ratifiserende stater å kriminalisere finansieringen av terrorhandlinger når disse er begått med et særlig terrorforsett, jf. Konvensjonens art. 4 litra a jf. art. 2.

Problemstillinger vedrørende terrorisme reises også i forhold til skipsfart på grunn av skipsfartens internasjonale karakter. International Maritime Organization⁵² er den sentrale

---

⁴⁷ <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue1/norwegian/art4.html>.

⁴⁸ <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>.

⁴⁹ http://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf.

⁵⁰ Som en direkte følge av SR 1373 vedtok Norge en provisorisk anordning 5. oktober 2001 for å følge opp pålegget fra FN. Denne ble senere avløst av lov 12. Juni 2002 nr. 54.

⁵¹ Se lov 28. juni 2002 nr. 54.

⁵² Heretter forkortet til IMO.

aktøren på det internasjonale nivå, og organisasjonen har blant annet vedtatt International Convention for the Safety of Life at Sea⁵³ som regulerer skipssikkerhet. ISPS-koden⁵⁴ er også vedtatt av IMO og utgjør en del av SOLAS i kapittel XI.2.⁵⁵ ISPS-koden er et oppfølgingstiltak etter terrorangrepene på USA 11. september 2001, og den søker å øke sikkerheten i internasjonal skipsfart samt beskytte tilhørende havnefasiliteter. Videre stiller den ulike krav til skips- og havnesikkerhet blant annet for å forhindre terrorangrep.⁵⁶

2.4.3 Lovgivningstiltak på det nasjonale nivå

Terrorisme skaper et behov for kriminalisering av slike handlinger på nasjonalt nivå. En stat har full jurisdiksjon (lovgivnings-, doms-, og tvangsmyndighet) over hendelser på eget territorium, og stater står dermed fritt i valget av hvorledes de ønsker å løse problemene knyttet til terrorisme. Sikkerhetsrådets resolusjon 1373 avgrenser mot nasjonal terrorisme, og dette er begrunnet i de politiske forholdene på nasjonalt nivå. En manns terrorist kan være en annen manns frihetsforkjemper, og det avhenger av hvilken vinkel man vurderer forholdet fra hvorvidt en politisk gruppe driver legitim motstandskamp eller terrorvirksomhet.⁵⁷ Et eksempel på dette kan være diasporagrupper og flyktningmiljøer i den vestlige verden som driver pengeinnsamling for sine motstandsgrupper, og som kan bli omfattet at terrorfinansieringsforbudet dersom man ikke gjør denne sonderingen.⁵⁸ Derfor er spørsmålet om nasjonal terrorisme best egnet til å løses på nasjonalt nivå.

I Norge har det blitt truffet flere tiltak innenfor sjørettens område for å forhindre terrorhandlinger. Den sentrale loven på området er skipssikkerhetsloven⁵⁹, herunder kapittel 6 som regulerer sikkerhets- og terrorberedskap. Loven søker å gjennomføre ISPS-koden og EUs forordning 725/2004 om tiltak for økt terrorberedskap på skip og i havneterminaler.⁶⁰ ISPS-koden er gjennomført i norsk rett ved forskrift 22. juni 2004 nr. 972 og gjennom en

---

⁵³ Konvensjon av 1. november 1974, heretter forkortet til SOLAS.

⁵⁴ International Ship and Port Facility Security.

⁵⁵ Konvensjonen og ISPS koden er gjennomført i norsk rett, og det redegjøres nærmere for disse reglene under punkt 2.4.2.2. Riktig punkt?

⁵⁶ NOU 2005:14 punkt 7.6.1.

⁵⁷ Nystuen, s. 15.

⁵⁸ Nystuen, s. 15.

⁵⁹ Lov 16. februar 2007 nr. 9.

⁶⁰ NOU 2005:14 punkt 7.6.1.

endringsforskrift av 22. juni 2005 nr. 1031 til forskrift av 1. juli 2003 nr. 969 om kontroll med fremmede skip og flyttbare innretninger i norske havner mv.⁶¹ Reglene skal øke sikkerheten i internasjonal skipsfart og beskytte tilhørende havnefasiliteter. Gjennomføring av reglene er kostbart og komplisert, men det er ønskelig med slike regler for å unngå terrorhandlinger rettet mot skipsfarten.⁶² Reglene kan virke preventivt, og medføre at risikoen for at skipsfarten brukes som mål for terrorhandlinger reduseres.

Selv om terrorisme ikke er et omfattende problem for Norge og skip som er registret i NIS⁶³ eller NOR⁶⁴, er også norske skip i fremmede farvann berørt av den trusselen som terrorhandlinger representerer. På grunn av dette må assurancemarkedet ta stilling til om hvorvidt terrorhandlinger skal inngå i forsikringens farefelt. I hvilken grad sjøforsikringer skal dekke terrorhandlinger er en sammensatt vurdering. Blant annet beror dette på hvorvidt reassurandørene er villige til og reassurere forholdet eller om assurandøren må bære hele tapet selv. Denne problemstillingen reises blant annet i tilknytning til RACE II klausulen, og problemstillingen blir berørt under punkt 3.9.3.1.

Hvordan de juridiske problemstillingene i forhold til terrorisme er løst i sjøforsikringsforhold berøres under del III, hvor det redegjøres for innholdet av reglene i Planen om forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

---

⁶¹ For nærmere redegjørelse av ISPS-kodens innhold samt gjennomføring i norsk rett, se NOU 2005:14 punkt 7.6.

⁶² NOU 2005:14 punkt 7.6.2.1.

⁶³ Norsk internasjonal skipsregister, lov 6. desember 1987 nr. 48 om norsk internasjonal skipsregister.

⁶⁴ Norsk ordinært skipsregister, lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten, og forskrift 30. juli 1992 nr. 593 om registrering av skip i norsk ordinært skipsregister.

Del III

**Forsikringsdekningen mot
terrorhandlinger**

3. Forsikringsdekningen mot terrorhandlinger

3.1 Innledning

Terrorhandlinger ble tatt inn som et selvstendig punkt i Planen i 2002 som en følge av terrorangrepene på USA 11. september 2001, men også før dette tidspunktet ble imidlertid terrorhandlinger antatt å være dekket av krigsforsikringen. Man valgte likevel å ta inn terrorhandlinger som et selvstendig begrep for å tydeliggjøre at terrorhandlinger er dekket av Planen. Bakgrunnen for dette var at reassuransemarkedet krevde at terrorhandlinger uttrykkelig skulle være et punkt i Planen for å fjerne en eventuell tvil knyttet til hvorvidt terrorhandlinger var dekket av Planen.

Denne delen av avhandlingen vil ta for seg forsikringsdekningen for terrorhandlinger etter Planens regler. For å kunne undersøke i hvilken grad terrorhandlinger er dekket av Planen vil den følgende drøftelsen bli todelt. For det første redegjøres det generelt for de enkelte bestemmelsene i Planen § 2-9, herunder hvilke forhold som reguleres under de ulike bestemmelsene. På grunn av at terrorhandlinger først ble tatt inn som et eget punkt i 2002, men var dekket av Planen § 2-9 også før denne tid, er det av interesse å undersøke i hvilken utstrekning terrorhandlinger kan tenkes å reguleres av de ulike bestemmelsene. Etter at disse forholdene er klarlagt er det mulig å ta stilling til om hvorvidt det har hatt noen betydning at terrorhandlinger ble tatt inn som eget punkt i bestemmelsen.

Fordi de ulike farene ikke har noen klare grenser, er det undertiden vanskelig å avgjøre hvorvidt en handling faller innenfor sjøfarefeltet eller krigsfarefeltet. Også i tilknytning til forhold beslektet med terrorhandlinger kan denne grensedragningen være vanskelig. Problemstillingen behandles under punkt 3.8.4 hvor det redegjøres for hvilke momenter som er relevante i denne vurderingen.

Av hensiktsmessighetsårsaker har det vært nødvendig å avvike fra systemet i Planen § 2-9 til en viss grad. Først behandles terrorhandlinger etter Planens forstand under punkt 3.2.

Bakgrunnen for dette er at denne drøftelsen i stor grad legger premissene for den videre behandling av problemstillingene. Dernest vil Planens § 2-9 (1) litra a til litra e behandles, herunder hvorvidt terrorhandlinger kan tenkes å komme inn under bestemmelsenes anvendelsesområde. Under punkt 3.8 behandles terrorhandlinger i Planen § 2-9 (1) litra c. Herunder vil jeg se på hvorvidt det har hatt noen betydning at terrorhandlinger ble tatt inn

som et selvstendig punkt i Planen, samt se på grensedragningen mellom sjøfarer og krigsfarer ved terrorlignende forhold. Til sist vil unntakene fra krigsfarefeltet etter Planen § 2-9 (2) behandles under punkt 3.9.

3.2 Terrorhandlinger i Planens forstand

Under del II er det redegjort for noe av problematikken knyttet til å definere terrorhandlinger. Det er også sett på hva som utgjør en terrorhandlig. Disse drøftelsene vil kunne være relevante i tilknytning til drøftelser knyttet til forsikringsdekningen mot terrorhandlinger etter Planen. Det avgjørende er imidlertid hvorledes Planen og motivene til Planen gir anvisning på at begrepet skal forsås.

Ordlyden i Planen § 2-9 (1) litra c nevner bare ”terrorhandlinger” uten at det gis noen nærmere presisering av begrepet. Motivene til Planen fremholder at motivet med handlingen må være å fremme en politisk, religiøs eller ideologisk sak.⁶⁵ Handlingens karakter og omstendigheter rundt handlingen kan riktignok indikere at det dreier seg om en terrorhandling. Avgjørende i denne vurderingen er imidlertid motivet bak handlingen. Motivene til Planen illustrerer hva kan som betegnes som en terrorhandling gjennom eksemplet ”den typiske terrorhandling finner vi hvor en eller flere representanter fra en motstandsgruppe eller lignende iverksetter eller truer med å iverksette handlinger som er ment å påvirke en regjering eller et annet politisk organ for å skremme hele eller deler av befolkningen i et land... Terrorhandlinger vil kunne ramme en motstanders person og/eller interesser direkte, f. eks. ved at det plasseres bomber i biler eller om bord i skip, ved at fly settes i brann, ved at rørledninger for olje blir brutt osv.”⁶⁶

Dette er en foreløpig angivelse av terrorhandlinger i Planens forstand. Dette er nødvendig for å gi noen holdepunkter for å kunne avgjøre hvilke terrorhandlinger som reguleres av de øvrige bestemmelsene i Planen § 2-9. Hvilke terrorhandlinger som reguleres av Planen § 2-9 litra c redergjøres det nærmere for under punkt. 3.8.2. Dette er nødvendig for å kunne fastslå hvorvidt implementeringen av terrorhandlinger medførte realitetsendringer.

---

⁶⁵ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

⁶⁶ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

3.3 Farer som skyldes krig, krigslignende forhold mv.

3.3.1 Innledning

Krigsforsikringen dekker farer som skyldes krig eller krigslignende forhold, eller bruk av våpen eller andre krigsmidler under militærøvelser i fredstid eller nøytralitetsvern, jf. Planen § 2-9 (1) litra a. Bestemmelsen angir den såkalte ”klassiske” krigsfaren og omfatter først og fremst farer som skyldes en pågående krig.

For å kunne avklare i hvilken utstrekning terrorhandlinger er dekket av Planen § 2-9 (1) litra a, er det først nødvendig å redegjøre for det nærmere innholdet av bestemmelsen. Deretter blir det mulig å avgjøre i hvilken utstrekning terrorhandlinger reguleres av bestemmelsen.

3.3.2 Bestemmelsens anvendelsesområde

Krig er et vidt begrep og det er dermed ikke mulig å gi en uttømmende fremstilling av begrepets innhold. Begrepet må imidlertid sies å ha et kjerneinnhold for forhold som omfattes, og begrepets innhold må bestemmes i relasjon til sjøforsikringsrett.⁶⁷

Krig er en konflikt mellom to eller flere stater hvor disse åpent og generelt søker å anvende makt, først og fremst våpenmakt for å løse konflikten.⁶⁸ Borgerkrig omfattes hvor det er en konflikt mellom ulike fraksjoner innad i en stat. Andre løsere oppbygde fraksjoner omfattes også, i alle fall må dette gjelde militær organiserte grupper som utøver krigslignende handlinger.⁶⁹ I kommentarene til vilkår for transportforsikring av varer av 1995⁷⁰ betegnes krig som ”*organisert maktanvendelse med våpen, mellom stater eller mellom stater og grupper som pretenderer å ha eller ville oppnå statsmyndighet.*”⁷¹ I motivene til Planen uttales det at begrepet i første rekke vil omfatte de krigsførendes bruk av krigsmidler som bomber, torpedoer, konvensjonelle ildvåpen etc.⁷² Til tross for nyanseforskjeller i de overnevnte definisjonene inneholder de to felles vurderingstemaer; de involverte parter og kamphandlingens art.

---

⁶⁷ Wilhelmsen/Bull s. 90 og Brækhus s. 58.

⁶⁸ Brækhus, s. 58.

⁶⁹ Wilhelmsen/Bull s. 90.

⁷⁰ Heretter forkortet til VTV.

⁷¹ Kommentarene til VTV s. 32.

⁷² Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra a.

Krigslignende forhold er tatt med for å understreke at det ikke er avgjørende at en krig har brutt ut⁷³, men at forholdene kan være slik art at det er naturlig at de dekkes under Planen § 2-9 (1) litra a. Begrepet omfatter krigsfarebegrepets ytterpunkter, altså forhold som er nært beslektet med krig, men som faller utenfor krigsbegrepets kjerneområder. Skillet mellom krig og fred er ikke alltid skarpt. Begrepet krigslignende forhold forenkler dette skillet og dekker flere forhold som befinner seg i grensen mellom dem. Sondringen mellom krig og krigslignende forhold har imidlertid kun en teoretisk interesse ettersom begge forholdene er dekket av Planen § 2-9 (1) litra a.

Krigsassurandøren svarer også for bruk av våpen eller andre krigsmidler under militærøvelser i fredstid eller under nøytralitetsvern. Enhver militærøvelse er omfattet uansett omfang.⁷⁴ Nøytralitetsvern foreligger når det pågår krig mellom andre stater, og den nøytrale stat av den grunn har forsterket sin militære beredskap.⁷⁵ Vurderingstemaet ligger i ”bruk av”, og må forstås slik at det er bruk av krigsmidlene som sådanne som omfattes.⁷⁶ Hva ”bruk av...andre krigsmidler” innebærer illustreres best ved hjelp av et eksempel. Dersom et skip kolliderer med et marinefartøy, kan det ikke sies å foreligge bruk av krigsmiddel. Derimot omfattes forhold hvor et marinefartøy brukes på en måte som er typisk for dets egenskap av krigsmiddel, for eksempel hvor marinefartøy under øvelser setter seg utover sjøveisreglene eller at ammunisjonslageret springer i luften som følge av en svikt i sikkerhetsbestemmelsene.⁷⁷

Reglene om bruk av våpen eller andre krigsmidler under militærøvelser i fredstid eller nøytralitetsvern er regulert i Planen § 2-9 (1) litra a på grunn av forholdenes naturlige tilknytning til krig og krigslignende forhold. Selv om det ikke foreligger en krigssituasjon, er for eksempel bruk av krigsmidler under militærøvelser i fredstid utført med et formål om å være forberedt til krig. Dermed er det naturlig at slike forhold reguleres under Planen § 2-9 (1) litra a.

---

⁷³ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra a.

⁷⁴ Wilhelmsen/Bull, s. 91.

⁷⁵ Brækhus, s. 59.

⁷⁶ Brækhus, s. 60.

⁷⁷ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra a.

Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt andre farer som skyldes krig eller krigslignende forhold mv. reguleres av Planen § 2-9 (1) litra a. For enkelte farer foreligger det en slik tilknytning til krig og krigslignende forhold mv. at de må dekkes under dette alternativet. Det vil føre for langt å gi en fullstendig fremstilling av disse forholdene, og dermed gis det kun en oversikt over de aktuelle farene.⁷⁸

Andre farer som skyldes krig eller krigslignende forhold er for det første farer som oppstår som følge av at normale hjelpemidler for navigasjon blir fjernet som følge av krig, som for eksempel at fyr blir slukket eller sjømerker inndras. For det andre oppstår særlige risikoer som følge av at krigsseilas i konvoi noe som medfører økt risiko for nautiske havarier. For det tredje kan utlagte minefelter medføre at skip må seile i områder som, under normale omstendigheter, er ansett som usikkert for skip av angjeldende type. For det fjerde forekommer det at krigførende makter setter ombord eget mannskap som skal føre kontroll med navigasjonen og at disse begår feil. For det femte kan krigssituasjonen medføre vanskeligheter ved bergning og reparasjon av havarerte skip. For det sjette kan skip bli senket eller ødelagt på annen måte uten bruk av våpen eller andre krigsmidler, for eksempel vet at bunnventiler blir åpnet.

Hvordan man skal bedømme feil som er begått av mannskap under innflytelse av krigssituasjonen, er et viktig spørsmål. Krig kan medføre at navigeringsforholdene blir vanskeligere noe som krever økt konsentrasjon og oppmerksomhet fra mannskapet. Dermed øker risikoen for at mannskapet foretar feilvurderinger som kan få omfattende konsekvenser. Slike feil bedømmes i utgangspunktet, ut fra omfattende rettspraksis og internasjonal tradisjon, som en fare som faller innenfor sjøfarefeltet.⁷⁹ Slike feil anses som en selvstendig årsaksfaktor og er ikke særegent for krig og krigslignende forhold, noe som medfører at sjøassurandøren må akseptere en fareøkning som følge av krigssituasjonen.

Fra dette utgangspunktet må det imidlertid gjøres enkelte modifikasjoner. Under langvarig press som følge av den pågående krig er det en nærliggende risiko at besetningen begår feil i form av feilvurderinger, samt misforståelser som normalt kan være unnskyldelig på grunn av

---

⁷⁸ Den følgende oversikten bygger på en fremstilling fra *Wilhelmsen/Bull*, s. 91 flg. og *Brækhus*, s. 61 flg.

⁷⁹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra a.

sterk innflytelse fra krigssituasjonen.⁸⁰ Krigsassurandøren er dermed ansvarlig for feiler begått fra av besetningen dersom de står i svært nær sammenheng med krigsfaren.

3.3.3 Dekningen for terrorhandlinger

Terrorhandlinger ble et selvstendigpunkt under krigsforsikringen først i 2002, men det er fremhevet i motivene til Planen at implementeringen ikke medførte noen realitetsendringer. Blant annet var terrorhandlinger tidligere dekket av krig, krigslignende forhold mv.⁸¹ Dermed er det av interesse for avhandlingen å se på hvilke terrorhandlinger som faller inn under bestemmelsens anvendelsesområde.

Terrorhandlinger omfattes ikke uten videre av Planen § 2-9 (1) litra a, og det er ikke naturlig å knytte enhver terrorhandling til bestemmelsen. Det må stilles noen krav til handlingens art for at den skal reguleres av Planen § 2-9 (1) litra a, slik at det er naturlig at handlingen reguleres under krig og krigslignende forhold mv.⁸² Denne avgjørelsen må bero på en konkret vurdering av det aktuelle forholdet, hvor flere momenter er relevante.

For det første er tilknytningen mellom staten og terroristene av betydning. Dersom statens grad av involvering i den foreliggende sak er omfattende, kan dette indikere at man står overfor et tilfelle av krigsterrorisme.⁸³ For det andre er det av stor betydning hvorvidt statene benytter terrorisme som et ledd i krigføringen.⁸⁴ Dersom terrorhandlinger er et middel som tas i bruk under krigføring skal det mye til for at forholdet ikke skal kunne betegnes som krigsterrorisme.⁸⁵ Slike handlinger utøves etter ordre fra de krigførende myndighetene, og gjenspeiler tilknytningen til staten, og dermed kan slike handlinger være krigsterrorisme. Terroristenes mål med handlingen er også et moment i vurderingen. Dersom målet for handlingen er rettet mot motpartens krigsmål, med motiv begrunnet ut fra statens interesser i krigføringen, tilsier dette at man står overfor en krigsterrorhandling. Dette må også gjelde for grupper som er løsrevet fra staten, men som handler etter statens interesser.

---

⁸⁰ Wilhelmsen/Bull, s. 93.

⁸¹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

⁸² Wilhelmsen/Bull, s. 97.

⁸³ Spiermann, s. 493.

⁸⁴ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

⁸⁵ Med krigsterrorisme menes terrorisme som er knyttet til krig og som reguleres av Planen § 2-9 (1) litra a.

Et eksempel på krigsterrorisme som brukes i motivene til Planen er handlinger fra motstandsgrupper i et okkupert land med sikte på å skade eller svekke fienden for eksempel gjennom terrorvirksomhet mot ordinære handelsskip.⁸⁶ I tillegg til at disse omstendighetene foreligger, er det påkrevet at handlingen også har de nødvendige bakenforliggende motivene. Som regel vil dette være uproblematisk i forhold til krig og krigslignende forhold, men det er like fullt ut en nødvendighet for at handlingen skal kunne karakteriseres som krigsterrorisme.

I Banan-dommen⁸⁷ ble SS "Banan" i november 1939 skadet ved brann i bunkersen. Det ble etter krigen klart at brannen var forårsaket av tyske statsborgere som hadde plassert brannstiftelsesmidler i bunkersrommet. Rederiet hevdet at det forelå krigssabotasje, og at tapet skulle bæres av DNK. Ansvar ble delt mellom sjø- og krigsassurandøren. Til tross for at saken gjaldt krigssabotasje, kan dommen også tjene som eksempel på terrorhandlinger under krig ettersom krigssabotasje omfattes av Planen § 2-9 (1) litra a.⁸⁸ Når slike handlinger foretas under krig er det nærliggende at slike handlinger også kan henføres under krig, krigslignende forhold mv.

I tillegg oppstår det spørsmål om det må stilles et krav om tidspunktet terrorhandlingene må være foretatt, altså om det må foreligge en krigssituasjon. I følge motivene kan det under gitte omstendigheter tenkes at terrorhandlinger også i fredstid anses som krigsterrorisme.⁸⁹ Dette er handlinger begått av motstandsgrupper som er av en slik karakter, omfang og intensitet at det er naturlig å betrakte forholdet som krigsterrorisme. Dette kan for eksempel være terrorhandlinger fra motstandsgrupper som IRA og Rød Oktober, som benytter seg av handlinger som er nært beslektet med terrorhandlinger, som for eksempel utplassering av bomber på skip og biler.⁹⁰

På bakgrunn av drøftelsen over, er det redegjort for hvilke krav som må være oppfylt for at en terrorhandling skal reguleres av Planen § 2-9 (1) litra a. Disse handlingene var også før 2002

---

⁸⁶ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

⁸⁷ ND 1956 s. 129 HR.

⁸⁸ Wilhelmsen/Bull s. 96.

⁸⁹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra a.

⁹⁰ Brækhus, s. 78.

dekket av Planen. For forhold som faller inn under Planen § 2-9 (1) litra c, foreligger det således en ”dobbelthjemmel”. Med dette mens at forholdet kan henføres under både Planen (1) litra a og litra c, og er dekket av begge bestemmelsene. For disse handlingene har implementeringen av terrorhandlinger som et selvstendig punkt således ikke hatt noen dekningsmessig betydning.

3.4 Inngrep foretatt av fremmed statsmakt

3.4.1 Bestemmelsens anvendelsesområde

Krigsforsikringen gir dekning for oppbringelse, prisedømmelse, konfiskasjon, og andre lignende inngrep som foretas av fremmed statsmakt, jf. Planen § 2-9 (1) litra b. Rekvisisjon til eiendom eller bruk som forestas av statsmakt regnes ikke som inngrep etter denne bestemmelsen, jf. Planen § 2-9 (1) litra b tredje punktum.⁹¹

Bestemmelsen regulerer inngrep som er aktuelle i forbindelse med krig, samt inngrep som ikke har noen direkte sammenheng med krig eller krigslignende forhold.⁹² Den regulerer imidlertid bare inngrep som gjelder adgangen til å disponere over det forsikrede skipet.⁹³ Dersom forsikringsgjenstanden blir tilført en fysisk skade reguleres forholdet av Planen § 2-9 (1) litra a, og det er da uten betydning om skaden er påført av egen eller fremmed statsmakt.⁹⁴

Oppbringelse foreligger hvor skipet blir stanset til sjøs av et krigsskip eller annen representant for vedkommende statsmakt med trusler om eller bruk av makt, og brakt inn til en havn for kontroll. *Prisedømmelse* er en tilegnelse av skip uten vederlag foretatt av en krigførende makt under påberopelse av folkerettslige eller internrettslige priseregler. Med *konfiskasjon* mens vederlagsfri tilegnelse av skipet foretatt av en statsmakt. *Andre lignende inngrep* er en ”ejusdem generis”-klausul og angir at oppregningen i bestemmelsen ikke er uttømmende.⁹⁵ Det må imidlertid oppstilles en begrensning ut fra arten av de forhold som positivt er regnet

---

⁹¹ Rekvisisjon er imidlertid dekket under den begrensede dekningen i DNK, jf. Planen § 15-27 litra a. Det redegjøres nærmere for denne regelen under punkt 4.3.3.

⁹² Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

⁹³ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

⁹⁴ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

⁹⁵ Brækhus, s. 73.

opp i bestemmelsen. Inngrepene må være nært beslektet med de som er oppført i bestemmelsen, og det må være naturlig at de reguleres av Planen § 2-9 (1) litra b.

Inngrepene må være foretatt av fremmed statsmakt. For å kunne ta standpunkt til hvorvidt man står overfor en fremmed statsmakt, er det nødvendig å ta avgjøre hva som utgjør en stat og egen statsmakt. En *stat* er personer eller organisasjoner som utøver offentlig eller overstatlig myndighet, jf. Planen § 2-8 (1) litra b, andre punktum. Som *egen statsmakt* regnes, noe forenklet, staten som sådan, dens allierte og overstatlige organisasjoner som staten er medlem av.⁹⁶ Med *fremmed statsmakt* forstås det annen statsmak enn skipets registreringsstat eller annen stat enn den hvor de vesentlige eierinteresser befinner seg, samt personer og organisasjoner som urettmessig utgir seg for å utøve offentlig eller overstatlig myndighet, jf. Planen § 2-9 (1) litra b, tredje punktum. Utformingen av definisjonen av fremmed statsmakt medfører på den ene siden at begrepet omfatter enhver stat med visse unntak. Unntakene gjelder den statsmakt hvor skipet er registrert, og den statsmakt hvor de vesentlige eierinteressene i skipet ligger. For det andre medfører en slik definisjon at alle personer og organisasjoner som urettmessig utgir seg for å utøve offentlig eller overstatlig myndighet dekkes av bestemmelsen.⁹⁷

Anvendelsesområdet til Planen § 2-9 (1) litra b er vidt, og grenseskillet for hvilke handlinger som reguleres av bestemmelsen er behandlet i praksis, blant annet i *Chemical Ruby-saken*.⁹⁸ ”Chemical Ruby” ble tilbakeholdt i ca. seks måneder av nigerianske myndigheter på grunn av en uberettiget mistanke om at skipet søkte å bringe forurenset soyaolje inn i landet.

Retten fastslo at forholdet i utgangspunktet hørte under sjøfarefeltet ettersom årsaken var mistanke om overtredelse av politilovgivning. På grunn av varigheten at tilbakeholdelsen var overskredet kom voldgiftsretten til at handlingen fikk preg av myndighetsmisbruk og lå i grenseskillet mot krigsforsikringen. ”...Dette måtte lede til at tilbakeholdelsen bare var dekket [av krigsforsikringen] om den var å anse som et ledd i en overordnet politisk aksjon, i motsetning til en politirettslig aksjon”.⁹⁹

---

⁹⁶ Wilhelmsen/Bull, s. 93 og Brækhus s. 68.

⁹⁷ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

⁹⁸ ND 1988 s. 275 Voldgift.

⁹⁹ ND 1988 s. 275 Voldgift s. 275.

*Wildrake-saken*¹⁰⁰ berører samme tema. Dykkerskipet ”Wildrake” var beskjeftiget med å ta opp tinn og wolfram på den tunisiske kontinentalsokkel. Skipet ble anropt av en tunisisk kanonbåt og tatt i oppbringelse.

Spørsmålet i saken var hvorvidt oppbringelsen var foretatt som ledd i håndhevelse av toll- og politilovgivning, og dermed et inngrep som falt utenfor krigsfarefeltet. Mest sannsynlig var den spente situasjonen mellom Tunis og USA en medvirkende årsak til de strenge forholdsreglene fra tunisiske myndigheter. ”*Det vil alltid være vanskelig å påvise med sikkerhet hva som er den fremmede statsmakt virkelige grunn for inngrep som foretas... Man må derfor foreta en konkret vurdering av de faktiske forhold i hver enkelt sak*”. Dispasjøren konkluderte med at forholdene pekte i retning av krigstider og krigslignende forhold med et politisk mål. Dermed var inngrepet ikke foretatt i som ledd i håndhevelse av toll- og politilovgivning, men en handling som gikk utover formålet med oppbringelse, og således en fare som faller inn under krigsfarefeltet.

På bakgrunn av dommene over må det først og fremst trekkes en grense mot inngrep som foretas under håndhevelsen av toll- og politilovgivning.¹⁰¹ Slike inngrep dekkes av sjøforsikringen, forutsatt at tapene er erstatningsmessige.¹⁰² Dersom inngrepene skal dekkes av krigsforsikringen må rederiet ha blitt fratatt rådigheten over skipet, og myndighetene må ha gått klart utover det som er nødvendig for å håndheve lovgivningen og inngrepet må være motivert ut fra overordnede politiske målsetninger.¹⁰³ ”*Et felles karakteristisk trekk ved oppbringelse, prisedømmelse, konfiskasjon og rekvisisjon til eiendom eller bruk er at det dreier seg om inngrep av overordnede politiske mål, typisk for krig og krigstider, i motsetning til statsinngrep forbundet med regulering og kontroll av den normale handel og skipsfart*”.¹⁰⁴ I tillegg kan det undertiden være vanskelig å bevise hva som er motivet for inngrepet. En må da kunne foreta en samlet vurdering av forholdet, hvor omstendigheten rundt inngrepet vil være et moment i vurderingen.

---

¹⁰⁰ Saken ble forlikt og utdraget er hentet fra Brækhus, s. 75.

¹⁰¹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

¹⁰² Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

¹⁰³ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

¹⁰⁴ Brækhus, s. 74 flg.

3.4.2 Dekningen for terrorhandlinger

Inngrepene som reguleres Planen § 2-9 (1) litra b er utslag av en gjennomtenkt prosess og et behov eller ønsket mål. Flere av handlingene har bakenforliggende motiv, noe som undertiden også er et krav for at de skal reguleres av bestemmelsen.¹⁰⁵ Spørsmålet i den videre drøftelsen er om disse inngrepene kan fremstå på en slik måte at det naturlig å betegne dem som terrorhandlinger. Det avgjørende blir dermed om inngrepene har tilstrekkelige likhetstrekk med de kravene som stilles til terrorhandlinger. I denne sammenligningsprosessen er flere forhold relevante.

Handlingene i sin helhet er svært ulike, og ytre sett er det dermed få likhetstrekk mellom dem. Terrorhandlinger har ofte som mål og følge at det spres frykt blant statens befolkning. Dersom et skip blir tatt i oppbringelse sprer dette ikke frykt blant den alminnelige befolkningen. Dette må i alle fall gjelde som en hovedregel. Kun besetningen på skipet berøres av inngrepet, og dermed er ikke handlingen av en slik karakter at handlingen er egnet til å spre frykt blant den alminnelige befolkningen. I tillegg er de typiske virkemidlene som tas i bruk ved disse handlingene ulike. Inngrep etter Planen § 2-9 (1) litra b blir gjerne utført ved at tropper blir satt ombord på skip, eller ved at skip ledes inn til havn ved hjelp av slepebåter eller lignende. Terrorhandlinger utføres ofte ved bruk av bomber og ødeleggelser av målet.

Motivene for handlingene er sentral i denne vurderingen. Som det går frem av dommene som er behandlet over, kan inngrepene være motivert av overordnede politiske mål. Dermed kan inngrep etter Planen § 2-9 (1) litra b og terrorhandlinger undertiden være motivert ut fra samme motiv. Det kan imidlertid tenkes at motivene kan være ulike avhengig av om det er fremmed statsmakt som sådan eller grupper som ikke er knyttet til statens myndigheter som fortar inngrepene.

Dersom det er den fremmede staten som sådan som fortar inngrepene, må det antas at motivene for inngrepene som den store hovedregel er knyttet til statens interesser. Blant annet kan *Chemical Ruby* tjene som eksempel på dette. I denne saken var inngrepet som var foretatt av nigerianske myndigheter. Dette var et inngrep som gikk utover håndhevelse i ledd av toll-

---

¹⁰⁵ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

og politilovgivning, og et forhold som dermed reguleres under krigsforsikringen. Ved denne type inngrep foretatt av fremmed statsmakt som sådan fremstår det som lite trolig at handlingen også kan være en terrorhandling. Dette må gjelde selv om myndighetene går utover hva som er nødvendig. Begrunnelsen for dette er at inngrep som oppbringelse, prisedømmelse etc. ikke er naturlig å knytte til terrorhandlinger når inngrepene er utøvd av statsmyndigheter. Motivene bak slike inngrep er motivert ut fra å beskytte sine egne interesser og ikke å ramme den annen stat.

For ”annen fremmed statsmakt”¹⁰⁶ foreligger det ikke nødvendigvis en slik tilknytning til statens interesser og det kan undertiden tenkes at situasjonen stiller seg noe annerledes. Det kan i slike saker tenkes at gruppene handler ut fra andre politiske og sosiale motiver, som for eksempel å ramme en bestemt stats interesser på grunn av et konfliktfylt forhold til denne staten. Inngrep foretatt av slike grupper kan være motivert ut fra et ønske om å ramme skipet og dens flaggstat eller den stat hvor de vesentlige eierinteressene befinner seg, altså kan handlingen ha en terrorhensikt. Slike motiverte handlinger kan undertiden være sammenfallende og naturlig knyttet til motivene bak terrorhandlinger. I slike tilfeller har inngrepene flere likhetstrekk med terrorhandlinger, og det kan tenkes at det er naturlig å knytte dem sammen.

Til tross for at motivene bak inngrepene kan være sammenfallende med terrorhandlinger, er de typiske trekkene ved handlingene ulike. Man kan ikke utelukke at inngrep etter Planen § 2-9 (1) litra b også kan være terrorhandlinger når slike inngrep foretas av ”annen fremmed statsmakt”, men etter min mening kan dette være å trekke bestemmelsens anvendelsesområde langt, og det må kreves mye for å kunne konkludere slik. Dersom slike inngrep også skal kunne anses som et uttrykk for terrorhandlinger, må for eksempel de som står bak inngrepene uttrykkelig uttale at det er en terrorhandling.

---

¹⁰⁶ Med ”annen fremmed statsmakt” menes fremmed statsmakt som ikke er knyttet til den fremmede staten som sådan, det vil si grupper som pretenderer å ha statsmyndighet eller opprørsgrupper og lignende.

3.5 Opptøyer, streik, lockout, sabotasje, terrorhandlinger og lignende

3.5.1 Innledning

Planen § 2-9 (1) litra c regulerer opptøyer, streik, lockout, sabotasje, terrorhandlinger og lignende. Det vil bli redegjort for terrorhandlinger under punkt 3.8 og forholdet vil således ikke bli behandlet under dette punktet.

3.5.2 Opptøyer

3.5.2.1 Bestemmelsens anvendelsesområde

I Planen § 2-9 (1) litra c oppstilles opptøyer som det første alternativet. Det gis imidlertid ingen nærmere redegjørelse for hva som ligger i dette begrepet. I følge motivene til Planen må det med *opptøyer* forstås voldsomheter i form av ulovlig beskadigelse av person eller eiendom, voldt åpenlyst og av et større antall personer.¹⁰⁷

Opptøyer er av art nært beslektet med regulære kriminelle handlinger. Regulære kriminelle handlinger dekkes ikke av krigsforsikringen, og det må trekkes et skille mellom de typer opptøyer som er regulær kriminalitet og de typer opptøyer som dekkes av krigsassurandøren. Grensene mellom de to typene opptøyer trekkes på bakgrunn av motiv for handlingene.¹⁰⁸ Dersom en tilsvarende handling som opptøyer finner sted under en alminnelig forvirring som følge av et jordskjelv, er man over i sjøfarefeltet. Disse handlingene er ikke motivert ut fra politiske, sosiale eller lignende årsaker og er således ikke ”opptøyer” etter Planen § 2-9 (1) litra c. Krigsassurandøren svarer således kun for opptøyer som motivert ut fra politiske, sosiale eller lignende årsaker.

Det finnes utallige eksempler på opptøyer som har funnet sted på land, og fra den senere tid kan opptøyene i Bolivia og Thailand nevnes. Disse opptøyene har sin bakgrunn i politiske kamper i landet og tilfredsstillere som sådan kravene til motivene etter Planen § 2-9 (1) litra c. Også i tilknytning til skip og skipsnæringen kan opptøyer finne sted. Brækhus bruker som eksempel en situasjon hvor en sulten, bitter og sint menneskemasse under en generalstreik tar

---

¹⁰⁷ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹⁰⁸ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

seg om bord i et skip med og forsyner seg av lasten.¹⁰⁹ Selv om en slik handling kan ha flere motiv, har den sin bakgrunn i generalstreiken og er dermed politisk motivert.

3.5.2.2 Dekningen for terrorhandlinger

Så vel opptøyer som terrorhandlinger må være motivert ut fra politiske, sosiale eller andre årsaker. Dermed kan opptøyer og terrorhandlinger undertiden kan fremstå som samme handling. Til tross for at begge handlinger må være motivert ut fra politiske og sosiale motiv, er bakgrunnen for dem ulike. Begge handlinger kan riktignok være uttrykk for et ønske om endringer og lignende, men opprørere er for eksempel ikke drevet av et mål om å spre frykt blant befolkningen for øvrig, som terrorhandlinger ofte er.

Til tross for at motivene er likt utformet, er det noen ulikheter mellom handlingenes typiske trekk. En forskjell kan ligge i måten handlingene utføres på. Mange assosierer opptøyer med en stor folkemasse som sammen kjemper en kamp, for eksempel i gatene, mens terroristene slår uventet til mot sentrale statlige mål. I motsetning til gjerningsmennene under opptøyer, er gjerningsmennene bak terrorhandlinger alle ukjente. De ulike gruppene kjemper altså for sin sak på ulike måter. I tillegg kan man se en viss forskjell i de virkemidlene som tas i bruk. En folkemengde i gatene kaster gjerne stein, setter biler i brann, knuser glassruter etc. Terrorister plasserer ofte ut bomber på populære steder, bruk av kjemiske våpen, kapring av fly, båter etc. Også her ser man en forskjell.

Normalt kan ikke opptøyer anses som terrorhandlinger, men det kan tenkes at det under opptøyene tas i bruk terrorhandlinger, noe som kan medfører at situasjonen også kan henføres under Planen § 2-9 (1) litra c. Det kan tenkes at opptøyer er av slik karakter og omfang at hendelsene kan sammenlignes med terrorregimer. Riktignok er ikke dette terrorregimer utøvd av statens myndigheter, men av statens befolkning. Hendelsene kan tenkes å bli så omfattende og aggressive at det er farlig for befolkningen for øvrig. De kan rammes vilkårlig, eller bli berørt med hensikt for å spre frykt slik at opprørerne får oppmerksomhet omkring sin sak, og på denne måten får tvunget igjennom sine synspunkter. Videre kan det tenkes at det oppstår en motstandsgruppe i et land som gjør opprør mot den politiske styringen av landet. Deres hensikt eller forsett med opptøyene er å spre frykt i landet for å få tvunget igjennom sin sak.

---

¹⁰⁹ Brækhus s. 76.

De tar i bruk midler som bomber og selvmordsbombere for å oppnå sitt mål. Handlinger som dette kan ytre sett både være opptøyer og terrorhandlinger.

3.5.3 Streik og Lockout

Både streik og lockout er virkemidler som tas i bruk av henholdsvis arbeidstaker og arbeidsgiver som ledd i en arbeidskonflikt. *Streik* er arbeidsnedleggelse fra arbeiderne i en tvist ut fra en felles plan og et felles motiv og ønske om bedre arbeidsvilkår.¹¹⁰ Også arbeidsgiver kan iverksette tiltak i en arbeidskonflikt. *Lockout* foreligger hvor en bedrift sier opp og stenger arbeidstakere ute som ledd i en interessekonflikt, som for eksempel strid vedrørende lønns- og arbeidsvilkår.¹¹¹

Begge tiltakene krever et motiv og formål med handlingen. Dette er også, som vi tidligere har sett, et krav for å kunne betegne en handling som en terrorhandling. Terrorhandlinger er ofte sosialt eller politisk motivert, og dette kan også gjelde ved streik og lockout. Ønskede endringer i arbeidsforhold kan ofte være sosialt motivert, som for eksempel situasjoner hvor arbeidere ønsker høyere lønnsnivå for å kunne bedre sin levestandard. Videre kan disse også være politisk motivert, som for eksempel situasjoner hvor større spørsmål som arbeidsgiveravgift eller pensjonspoeng er tvistegjenstand.

Spørsmålet som reises er dermed om handlingene kan få terrorlignende utslag. Som hovedregel må dette spørsmålet besvares benektende på grunn av handlingenes ulike karakter og bakgrunn. Det kan imidlertid tenkes at følgene av en streik og lockout får en slik utvikling og omfang at det må kunne sies å foreligge terrorlignende forhold. Gitt at en stor masse mennesker streiker, gjerne knyttet til sentrale politiske spørsmål, og de utvikler seg til å bli aggressive og tar i bruk virkemidler som bilbomber og lignende, kan man kanskje si at det foreligger terrorlignende forhold. Riktignok er man i slike tilfeller nært grensene for opptøyer, men handlingene har sin opprinnelse i streiken som er politisk motivert. Streiken kommer således ut av kontroll, går utover andre enn bare arbeidsgiver, og handlingene som tas i bruk er av en slik karakter at det kan trekkes paralleller til terrorhandlinger. Det må imidlertid kreves mye til for at streik og lockout kan få terrorlignende utslag.

---

¹¹⁰ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹¹¹ Store norske leksikon under stikkordet *lockout*.

Ved at streik og lockout kan få terrorlignende utslag, må en åpne for at terrorhandlinger etter omstendighetene kan henføres under alternativet streik. Dette har riktignok ikke vært gjort i praksis tidligere, men dette kan ha sammenheng med at problemstillingen ikke har vært oppe tidligere.¹¹²

3.5.4 Sabotasje

3.5.4.1 Bestemmelsens anvendelsesområde

Med *sabotasje* menes først og fremst forsettlig ødeleggelse utført under en hemmelig aksjon med et politisk eller sosialt motiv.¹¹³ Det må skilles mellom to ulike typer sabotasje. Det første tilfellet er sabotasje som skjer i forbindelse med krig og som betegnes som krigssabotasje. Denne formen for sabotasje reguleres både av Planen § 2-9 (1) litra a og litra c.¹¹⁴ Sabotasje er opprinnelig knyttet til arbeidskonflikter¹¹⁵, men det er ikke et vilkår for at sabotasje skal reguleres av Planen § 2-9 (1) litra c at handlingen er knyttet til arbeidskonflikter. Sabotasje er brukt i en generell betydning og regulerer også andre forsettelige ødeleggelse som ikke er ledd i krigsførsel eller arbeidskonflikter.¹¹⁶

Grensene mellom sabotasje og terrorhandlinger kan undertiden være uklare, og før terrorhandlinger ble tatt inn i Planen som et eget punkt var slike handlinger blant annet dekket av sabotasjebegrepet.¹¹⁷ For begge handlingers vedkommende må det imidlertid trekkes en grense mot rent ordinære kriminelle handlinger. Dette er handlinger som oppfyller de krav som stilles til motivene bak handlingene. Slike handlinger faller utenfor dekningsområdet til Planen § 2-9 (1) litra c, og anses dermed som en sjøfare som sjøassurandøren svarer for. Før øvrig er det nødvendig å understreke at hvorledes forholdet klassifiseres ikke har noen dekningsmessig betydning ettersom krigsassurandøren svarer for tap fra begge typer handlinger etter Planen § 2-9 (1) litra c.

---

¹¹² Terrorhandlinger ble før 2002 henført under krig, krigslignende forhold mv. og sabotasje og lignende, jf. Kommentarene til Planen § 2-9 (2) litra c.

¹¹³ Wilhelmsen/Bull, s. 96.

¹¹⁴ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹¹⁵ Det store norske leksikon under stikkordet *sabotasje*.

¹¹⁶ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹¹⁷ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

3.5.4.2 Dekningen for terrorhandlinger

For å kunne betegne en handling som sabotasje- eller terrorhandling må handlingen være motivert ut fra sosiale eller politiske motiv. At det foreligger et slikt motiv, er avgjørende for at forholdet skal reguleres av Planen § 2-9 (1) litra c. For at en handling skal kunne betegnes som sabotasje må den forfølge et bestemt mål som enten er av politisk, sosial eller lignende art.¹¹⁸ I motivene er en ”gå-sakte” aksjon fra havnearbeidere eller sjøfolk brukt som eksempel på sabotasje. I slike saker rammes arbeidsgiveren og ”gå-sakte” aksjonen forfølger et mål om å oppnå bedre arbeidsvilkår, altså har aksjonen et politisk eller sosialt mål. For terrorhandlinger kreves det at hensikten med handlinger er å fremme en politisk, religiøs eller ideologisk sak.¹¹⁹ Som eksempel på terrorhandlinger fra motivene til Planen er handlinger som er ment å påvirke en regjering eller annen politisk organ eller skremme befolkningen i den hensikt å fremme en politisk, religiøs eller ideologisk sak. Motivene bak disse handlingene er således svært like, og det er dermed ikke mulig å trekke et skarpt skille mellom handlingen på bakgrunn av motivene.

Virkemidlene som tas i bruk kan være forskjellige, og det er her en eventuell forskjell mellom handlingene ligger. Ved sabotasje foreligger det ikke slik omfattende ødeleggelser som terrorhandlinger kan føre til. Riktignok kan omfattende ødeleggelser også forekomme ved sabotasjehandlinger, men dette må likevel gjelde som en hovedregel. Videre er ikke sabotasje handlinger skreddersydd for å spre frykt sånn som ved terrorhandlinger er. Ved terrorhandlinger rammes ofte uskyldige tredjemenn, mens sabotasjehandlinger i større grad er direkte rettet mot den stridende motpart. Dermed kan handlingenes karakter til en viss grad skille dem. Det er imidlertid ikke store forskjeller mellom handlingene, og man må vurdere handlingen i sin helhet.

Handlingene er nært beslektet og motivene bak de to ulike handlingene er svært like. I tillegg, til tross for at det er en viss forskjell mellom de typiske trekkene ved handlingene, er handlingene av svært slik karakter. Dette medfører at det undertiden kan være vanskelig å trekke en grense mellom dekningsområdene til de to forholdene. Mye av problematikken med å trekke en grense mellom de to handlingene skyldes nok at det ikke er en klar grense, men en flytende overgang. Som regel vil handlingene i stor grad overlappe hverandre. Et slikt

---

¹¹⁸ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹¹⁹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

synspunkt støttes av at terrorhandlinger gjennom tiden har vært regulert av sabotasjebegrepet i Planen § 2-9 (1) litra c.

Fordi forholdene er nært beslektet, er det også naturlig at terrorhandlinger i stor utstrekning har vært regulert under sabotasjebegrepet, jf. Planen § 2-9 (1) litra c.¹²⁰ Derimot kan ikke enhver terrorhandling omfattes av sabotasjebegrepet. For eksempel hvor en gruppe terrorister har plassert en bombe ombord i et skip, og gir melding om at bomben vil gå av dersom det ikke utbetales løsepenger, er man over grensene for sabotasje.¹²¹ Slike handlinger som dette har riktignok likhetstrekk med sabotasje, men går utover grensene for hvilke handlinger som omfattes av begrepet. Tidligere kunne slike situasjoner bli fanget opp av ”og lignende” og dermed regulert under krigsfarefeltet. Slike handlinger kan nå henføres under ”terrorhandlinger” i Planen § 2-0 (9) litra c.

3.5.5 ”Og lignende”

I Planen § 2-9 (1) litra c utgjør ”og lignende” det siste punktet i bestemmelsen. Dette er en såkalt ”ejusdem generis”-klausul og refererer seg til alle de øvrige punktene i bestemmelsen.¹²² For at bestemmelsen skal ha noen selvstendig betydning må den omfatte forhold som ligger utenfor dekningsområdet til de øvrige forholdene i Planen § 2-9 (1) litra c. Forhold som er nært beslektet med opptøyer, streik, lockout, sabotasje og terrorhandlinger, men som likevel ikke faller inn under disse forholdene, kan fanges opp av ”og lignende”. Anvendelsesområdet til bestemmelsen er således vidt.

Før 2002 regulerte bestemmelsen terrorhandlinger som falt utenfor de øvrige begrepene, men som var nært beslektet med de øvrige forholdene som var regulert av bestemmelsen. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt implementeringen av terrorhandlinger i Planen har medført en utvidelse av bestemmelsens anvendelsesområde. Problemstillingen behandles under punkt 3.8.3.

---

¹²⁰ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹²¹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹²² Wilhelmsen/Bull s. 95.

3.6 Sjørøveri og mytteri

3.6.1 Innledning

Planen § 2-9 (1) litra d gir forsikringsdekning mot sjørøveri og mytteri. I følge motivene til Planen er *sjørøveri* ulovlig maktanvendelse av privatpersoner overfor skip med mannskap, passasjerer og/eller gods på det åpne hav.¹²³ Angrepene finner som oftest sted ved hjelp av andre skip, og det er vel dette de fleste assosierer med sjørøveri og piratvirksomhet.

Angrepene kan imidlertid også gjennomføres ved at sjørøverne har kommet om bord i skipet som mannskap eller passasjerer.

Mytteri er opprør fra besetningens siden mot skipsføreren,¹²⁴ og medfører at mannskapet fratrar skipsføreren makten om bord. Ett av det mest kjente tilfellet av mytteri er mytteriet på skipet MHAV *Bounty* på slutten av 1700-tallet. Mannskapet overtok ledelsen på skipet, og satte kapteinen samt hans lojale medarbeidere i en 23 fots lettbåt.

Sjørøveri og mytteri er regulert i samme bestemmelse fordi grensene mellom dem undertiden kan være vanskelig å trekke. Et eksempel som kan illustrere dette er tilfeller hvor banditter har mønstret på et skip på ordinært vis, og som gjør opprør om bord. I en slik situasjon vil det kunne være vanskelig å avgjøre hvorvidt man står overfor et tilfelle av sjørøveri eller mytteri. Ved å plassere forholdene sammen oppnår man en retts teknisk forenkling, og man unngår problemene knyttet til grensedragning mellom forholdene.

Fra og med 1964 Planen ble sjørøveri og mytteri regulert under krigsfarefeltet. Denne løsningen var i overensstemmelse med det daværende engelske systemet.¹²⁵ Tidligere falt sjørøveri inn under sjøfarefeltet. Bakgrunnen for at forholdet ble overført til krigsfarefeltet, var problemene ved å trekke grensene mellom sjørøveri og inngrep fra fremmed statsmakt, jf. § 2-9 (1) litra b.¹²⁶ Konsekvensene av å flytte sjørøveri over til krigsfarefeltet er at man oppnår dekning for disse forholdene under krigsfarefeltet, og man forenkler bevisførselen. I det engelske sjøforsikringsmarkedet har man imidlertid valgt å flytte klausulen tilbake under sjøfarefeltet.

---

¹²³ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra d.

¹²⁴ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra d.

¹²⁵ Wilhelmsen/Bull, s. 97.

¹²⁶ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra d.

I det følgende vil jeg undersøke hvorvidt sjørøveri og mytteri i gitte tilfeller kan være uttrykk for terrorhandlinger.

3.6.2 Sjørøveri - terrorisme

Sjørøveri og terrorhandlinger har flere ytre likhetstrekk. Felles for dem begge, er at utøverne kan være tungt bevæpnet, og for mannskapet om bord kan det være vanskelig å skille mellom sjørøvere og terrorister. Dette kan bli ytterligere forsterket hvor sjørøverne bruker terrorlignende taktikker overfor mannskapet. I disse dager er svært mye av piratvirksomheten knyttet til området utenfor kysten av Somalia. Dette gjør at området er svært utrygt å ferdes i og hele shipping industrien påvirkes. Dermed skapes det frykt blant aktørene, og dette er et velkjent virkemiddel som tas i bruk av terrorister.

Til tross for likhetene mellom de ytre omstendighetene, kan ikke disse alene medføre at sjørøveri også kan betegnes som terrorhandlinger. Heller ikke kan de virkemidler som tas i bruk kan få slike følger. Etersom motivet for handlinger er det sentrale ved så vel terrorhandlinger som sjørøveri, må motivene være avgjørende i denne vurderingen. Sjørøveri kan selvsagt tenkes å være motivert ut fra sosiale og politiske motiv, men slike handlinger er likevel i all hovedsak motivert ut fra et mål om økonomisk utbytte. Slike handlinger er dermed i mindre grad motivert ut fra politiske og sosiale motiver enn terrorhandlinger. Terrorismen kan undertiden være motivert ut fra økonomiske mål, men dette vil, i beste fall, bare være et delmotiv ved handlingen. Begrunnelsen for dette er at ved terrorhandlinger er de sosiale og politiske motivene så fremtredende at et eventuelt økonomisk mål vil komme i bakgrunnen.

Som en følge av at handlingene er begrunnet i så ulike motiver vil virke kunstig om man ved sjørøveri skulle kunne konkludere med at man står overfor en terrorhandling. Dette må gjelde selv om situasjonen for øvrig har flere likhetstrekk med en terrorhandling.

3.6.3 Mytteri – terrorisme

Mytteri mot skipets ledelse kan oppstå dersom mannskapet er uenig med styringen, uenig om lønn og arbeidsvilkår og lignende. Handlingene er dermed styrt ut fra disse motivene. Også i forhold til slike handlinger er motivet ulikt fra det som kjennetegner terrorhandlinger.

Mytteri og terrorhandlinger er av art så ulike at det ikke er noen betydelige likhetstrekk mellom dem. Det er dermed ikke aktuelt å knytte terrorhandlinger og mytteri sammen. Terrorhandlinger vil ikke fange opp forhold som er nært beslektet med mytteri, og på dette punkt har implementeringen ikke hatt særskilt betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

3.7 Tiltak fra statsmakt for å avverge eller begrense skade

Krigsforsikringen gir dekning for tiltak fra statsmakt for å avverge eller begrense skade, såfremt risikoen for slik skade er forårsaket av en fare som nevnt i Planen § 2-9 (1) litra a til litra d. Regelen svarer fullt ut til regelen i Planen § 2-8 (1) litra b, tredje punktum.¹²⁷ Dette medfører at motivene til Planen § 2-8 (1) litra b, tredje punktum er anvendelig i forhold til Planen § 2-9 (1) litra e.

Det følger av ordlyden at det gis forsikringsdekning mot de risikoer som skriver seg fra farer som er omfattet av krigsforsikringen. Bestemmelsen kom inn i vilkårene som en følge av *Torrey Canyon`s* saken.¹²⁸ Saken gjaldt forlis av et skip lastet med flere tonn råolje. Britiske myndigheter forsøkte å bombe skipet i et forsøk på å begrense oljesølet fra skipet uten å lykkes. Selv om saken gjaldt forurensningsskader, dekker bestemmelsen også enhver annen mulig skade som er forårsaket av skipet.¹²⁹ Risikoen må imidlertid kunne føres tilbake til en fare som er dekket av forsikringen.

For at Planen § 2-9 (1) litra e skal komme til anvendelse må det ha inntruffet en hendelse som dekkes av Planen § 2-9 (1) litra a til litra d. Handlinger etter Planen § 2-9 (1) litra e er av avvergende art, altså et forsøk på å avvege eller begrense skader. Det er dermed ikke tale om eventuelle grenser til terrorhandlinger i denne sammenheng. Terrorhandlinger er i all hovedsak aktive handlinger. Selv om det muligens kan tenkes situasjoner hvor terrorhandlinger kan være passive handlinger vil de aldri være av avvergende eller begrensende art. Dermed berøres ikke forsikringsdekningen mot terrorhandlinger av denne bestemmelsen.

---

¹²⁷ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra e.

¹²⁸ <http://www.lboro.ac.uk/departments/hu/ergsinhu/aboutergs/torrey.html>.

¹²⁹ Kommentarene til Planen § 2-8 (1) litra b tredje punktum.

3.8 Terrorhandlinger

3.8.1 Innledning

Terrorhandlinger utgjør en del av krigsfarefeltet etter Planen § 2-9 (1) litra c, og i fremstillingen over er det redegjort for hvorvidt terrorhandlinger kan tenkes regulert av Planen § 2-9 (1) for øvrig, samt hvilke terrorhandlinger som eventuelt da faller inn under de andre bestemmelsene. Dermed er grunnlaget for å kunne vurdere betydningen av implementeringen av terrorhandlinger lagt. Jeg vil redegjøre for denne problemstillingen under punkt 3.8.3.

Hvilke terrorhandlinger som reguleres av Planen § 2-9 (1) litra c redegjøres det nærmere for under punkt 8.3.2.

Som ved krig, opptøyer, sabotasje etc. er det blant annet nødvendig å trekke et skille mot regulære kriminelle handlinger, som for eksempel utpressing foretatt i vinningens hensikt ved hjelp av bombetrusler eller lignende.¹³⁰ Dette er en del av spørsmålet om grensen mellom sjøfarer og krigsfarer og problemstillingen behandles under punk 3.8.4.

3.8.2 Terrorhandlinger etter Planen § 2-9 (1) litra c

En terrorhandling må ha til hensikt å fremme en politisk, religiøs eller ideologisk sak.¹³¹ En typisk terrorhandling foreligger hvor en motstandsgruppe iverksetter handlinger som er ment å true statens myndigheter og politiske organer eller befolkningen i staten.

Bestemmelsen omfatter enhver terrorhandling rettet mot skip og som oppfyller kravene til innholdet av begrepet. Dette gjelder uavhengig av hvorvidt forholdet kan tenkes regulert av andre bestemmelser i Planen § 2-9 eller ikke. Dermed er drøftelsen under punkt 3.2 også relevant for den videre drøftelsen. For handlinger som kan henføres under andre bestemmelser foreligger det en dobbelt hjemmel. Dette betyr at rederen kan velge hvilken bestemmelse han ønsker å henføre terrorhandlingen under.

---

¹³⁰ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹³¹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

3.8.3 Betydningen av implementeringen av terrorhandlinger i Planen

Fordi terrorhandlinger først ble et selvstendig punkt i Planen i 2002 reises spørsmålet om hvorvidt implementeringen fikk noen betydninger. Denne problemstillingen reises i ulike sammenhenger.

I tillegg til krig og krigslignende forhold, og sabotasje og lignende, som terrorhandlinger normalt har vært henført under, kan det også tenkes at terrorhandlinger kan falle inn under andre forhold. Hvilke terrorhandlinger, samt i hvilken utstrekning de reguleres av de øvrige bestemmelsene, følger av drøftelsen over. De ulike bestemmelsene kan under gitte omstendigheter tenkes å regulere terrorhandlinger. Dermed var terrorhandlinger i stor utstrekning dekket av Planen før implementeringen av terrorhandlinger i 2002, og det fremholdes i motivene til Planen og i juridisk litteratur at implementeringen av terrorhandlinger i Planen ikke medførte noen realitetsendringer.¹³² Dette støttes opp av fremstillingen over hvor det går frem at terrorhandlinger i stor utstrekning er dekket, og krigsfarerfeltet er således ikke utvidet i forhold til 2002.

Planen § 2-9 (1) litra c inneholder en såkalt ”ejusdem generis”-klausul, altså refererer den seg til de øvrige punktene i bestemmelsen. Det kan dermed stilles spørsmål ved hvorvidt implementeringen av terrorhandlinger medførte at bestemmelsens anvendelsesområde ble utvidet.

Det kan muligens tenkes at anvendelsesområde ble utvidet, men dette er ikke drøftet i motivene til Planen eller juridisk teori på området, og er neppe sikkert. Begrunnelsen for dette er at implementeringen av terrorhandlinger ikke medførte noen realitetsendringer i forhold til de øvrige reglene i Planen. I tillegg vil de handlingene som man tidligere var tunget til å henføre under de ulike bestemmelsene, nå fanges opp av ”terrorhandlinger” i Planen § 2-9 (1) litra c. Dermed etterlates det svært få handlinger som eventuelt kan omfattes av ”og lignende”. Hvorvidt det i fremtiden kan tenkes å oppstå terrorlignende handlinger i praksis som ikke kan henføres under noen av de øvrige bestemmelsene, og som dermed må henføres under ”og lignende”, kan ikke utelukkes, men det fremstår som lite trolig.

---

¹³² Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c og Wilhelmsen/Bull, s. 96 flg.

For grenseskillet mellom farene i Planen § 2-9 har det ingen dekningsmessig betydning for hvilket punkt forholdet henføres under, for eksempel om forholdet er en krigsfare, sabotasje eller terrorhandling. Krigsassurandøren svarer for alle farene etter Planen § 2-9. Derimot kan implementeringen av terrorhandlinger som et selvstendig punkt ha en teoretisk interesse, samt medføre en enklere bevisførsel.

Den teoretiske interessen er det i stor grad redegjort for over i avhandlingen, nemlig i hvilken utstrekning terrorhandlinger var dekket før 2002, samt hvorvidt farefeltet ble utvidet som følge av implementeringen.

Implementeringen av terrorhandlinger kan ha medført en retts teknisk forenkling. Dersom man før 2002 sto overfor en terrorhandling var man tvunget til å føre bevis for at handlingen falt inn under begreper som krigslignende forhold og sabotasje og lignende. Etter at terrorhandlinger ble tatt inn som et selvstendig begrep kan man henføre forholdet under dette punktet, forutsatt at handlingen tilfredsstiller kravene til motiv etc. Bevisførselen kan dermed forenkles. Som følge av at bevisførselen forenkles vil implementeringen således også kunne være prosessbesparende.

3.8.4 Grensen mellom sjøfarefeltet og krigsfarefeltet ved terrorlignende handlinger

3.8.4.1. Innledning

Som en følge av at farefeltet i norsk sjøforsikring er delt i to mellom henholdsvis sjøfarefeltet og krigsfarefeltet, reises spørsmålet hvor dette skillet skal trekkes ved terrorlignende forhold.¹³³ Hvor grensen mellom sjøfarefeltet og krigsfarefeltet skal trekkes, bestemmes først og fremst av Planen § 2-8 litra b som unntar krigsfarer fra sjøfarefeltet. Krigsfarefeltet reguleres av Planen § 2-9 hvor terrorhandlinger utgjør en del av farefeltet. Av denne grunn er det assurandørene som har størst interesse i hvorvidt en fare faller inn under sjøfarefeltet eller krigsfarefeltet. For rederen er denne grensedragningen av mindre betydning ettersom han uansett vil oppnå dekning.¹³⁴

---

¹³³ Med terrorlignende forhold menes i denne sammenheng handlinger som ikke oppfyller kravene til terrorhandlinger etter Planen § 2-9 (1) litra c, men som likevel er nært beslektet.

¹³⁴ Det må imidlertid bemerkes at dekning oppnås inntil den avtalte forsikringssummen hos begge assurandøren.

Utgangspunktet for grensedragningen må tas i ordlyden til Planen §§ 2-8 og 2-9. Grensen mellom sjøfarefeltet og krigsfarefeltet fastsettes bakgrunn av en tolkning av Planen § 2-8 litra a som unntar krigsfarer fra sjøfarefeltet og Planen § 2-9 som positivt oppregner de farer som faller inn under krigsfarefeltet. Problemstillingen blir således hvilke terrorhandlinger og terrorlignende forhold som dekkes av Planen § 2-9. Dette gir grunnlag for å fastslå hvorvidt et tap skal dekkes av sjøassurandøren eller krigsassurandøren.

3.8.4.2 Ordlyden etter Planen

Planen § 2-9 (1) litra c regulerer uttrykkelig terrorhandlinger. Ordlyden gir imidlertid ikke i seg selv noen holdepunkter for hvordan begrepet skal forstås. Det er noe spesielt å trekke grensen mellom sjøfarere og krigsfarer ved terrorhandlinger ettersom disse handlingene også reguleres av andre bestemmelser i Planen § 2-9. Dermed må man også ta i betraktning hvilke handlinger som reguleres av Planen § 2-9 for øvrig. I hvilken utstrekning terrorhandlinger er dekket av Planen, samt hvilke terrorhandlinger som dekkes, går frem av fremstillingen over. Dette er terrorhandlinger som kan knyttes til krig, krigslignede forhold, sabotasje, streik, opptøyer og lignende. Disse forholdene inngår klart i krigsfarefeltet, og det er forhold som er beslektet med disse som kan tenkes å grense mot sjøfarefeltet.

Ettersom ordlyden ikke gir nærmere anvisning på grensene for begrepet, må dette bero på en nærmere undersøkelse av andre rettskilder.

3.8.4.3 Motivene til Planen

Handlinger som har til hensikt å fremme politisk, religiøs eller ideologiske saker oppfyller motivenes til Planen retningslinjer for å falle inn under terrorismebegrepet.¹³⁵ Som eksempel på slike handlinger er grupper som iverksetter tiltak som er egnet til å true en stats myndigheter, samtidig som det spres frykt blant befolkningen ellers. Aksjoner som er iverksatt av terrorgrupper utelukkende for å markere sitt standpunkt, må antas å være av politisk eller sosial art.

---

¹³⁵ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

Det må foretas en avgresning mot rent kriminelle handlinger, disse faller utenfor terrorbegrepet i Planen § 2-9 (1) litra c.¹³⁶ Det samme må gjelde protesthandling mot lave lønninger for eksempel utpresning i ren vinnings hensikt ved hjelp av bombetrusler eller lignende. Dette er farer som dekkes av sjøfareassurandøren. Derimot må handlinger og ødeleggelse som er knyttet til politiske motiver og lignende utover det å ramme rederiet, dekkes av krigsfarefeltet. Dermed faller rene ødeleggelseshandlinger utenfor krigsfarefeltet. I disse situasjonene har gjerningsmannen kun handlet ut fra egne behov. Handlinger som er motivert ut fra rene økonomiske hensyn må også dekkes av sjøfareassurandøren, da slike handlinger ikke tilfredsstillere Planens krav til motiv for handlingen.

3.8.4.4 Rettspraksis

Fra rettspraksis er det særlig to dommer som behandler grensedragningen mellom sjøfare- og krigsfarefelte. Det sentrale i disse sakene var om det dreide seg om sabotasje og terrorhandling (krig eller krigslignende forhold) eller hvorvidt dette var ”pøbelstreker” motivert ut fra økonomisk utpressing eller lignende.

Den første saken er en voldgiftsdom av 29. september 1975, *Themis*.¹³⁷ ”M/S Themis” lå til havn og lastet i Kobe da de mottok et trusselbrev, angivelig fra PLO, med om krav pengebeløp ellers ville en bombe bli sprengt. Skipet ble forhålt bort fra lasteplassen og undersøkt. Man fant ingen bombe om bord og skipet ble senere forhålt tilbake til lasteplassen.

Det var enighet om at de pådratte omkostningene skulle anses som redningsomkostninger. Det var derimot uenighet om hvorvidt det var krigsassurandøren eller sjøassurandøren som skulle bære tapet. Ansvar falt til slutt på krigsassurandøren under den begrunnelse at han svarte for all sabotasje, og ikke bare krigssabotasje. På bakgrunn av en tolkning av motivene til Planen pekte dommeren på at Planens formål med å la krigsassurandøren svare for all sabotasje var å avskaffe den subtile grensen mellom krigs- og sivil sabotasje. Også kriminelle handlinger var omfattet av ansvaret når målet for handlingen søktes oppnådd ved bruk av midler som er typiske for krigssabotasje, for eksempel planting av bomber.

”Sabotasjebegrepet bør gjøres så vidt at det omfatter alle handlinger som har den egentlige

---

¹³⁶ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra c.

¹³⁷ Dommen er ikke trykt, og utdrag fra dommen er hentet fra Brækhus, s. 78 flg.

sabotasjes typiske kjennetegn”.¹³⁸ Dette medfører at begrepet får et videre anvendelsesområde enn hva som går frem av Planen og motivene til Planen, og ordlyden således må tolkes vidt.

Themis-saken og dens vide forståelse av sabotasjebegrepet ble fraveket i ND 1990.140 voldgift, *Peter Wessel*. Saken gjaldt fergen ”Peter Wessel” som mottok en bombetrussel på vei fra Larvik til Frederikshavn. Fergen returnerte til Larvik og skipet ble undersøkt uten at det ble funnet bomber om bord. Gjerningsmannen og motivet for handlingen var ukjent. Det forelå enighet mellom partene at de pådratte omkostningene var å anse som redningsomkostninger. Derimot var det ikke enighet mellom sjøassurandøren og krigsassurandøren om hvem som skulle bære tapet.

En samlet voldgiftsdomstol tok avstand den vide forståelsen av sabotasjebegrepet i *Themis*-saken da retten mente at denne uttalelsen var i strid med planmotivene. Om den konkrete sak uttalte retten i punkt 5 litra e at ”*hvor motivet for handlingen er klart, må dette tillegges avgjørende betydning. Er det således på det rene at det dreier seg om en hevnaakt av den art som omtalt i Motivene, vil dette være en sjøfare... Hvor motivet er av politisk eller sosial karakter, vil handlingen være en krigsfare*”. Retten fant at motivene for handlingen måtte tillegges avgjørende vekt, og at det ikke kunne bevises at det lå et sosialt eller politisk mål til grunn for handlingen. Retten vurderte dermed forholdene omkring handlingene, men fant ingen bevis for at en her sto overfor en sabotasje eller terrorhandling. Dermed ble forholdet ansett som en sjøfare og sjøfareassurandøren måtte bære redningsomkostningene.

Det går også frem av dommen at dersom motivet for handlingen er klart, spiller det ingen rolle hvilke virkemidler som er tatt i bruk. Nok et moment som kan utledes av dommen er at dersom det foreligger tvil omkring motivet for handlingen, må en trekke slutninger fra handlingens ytre karakter og omstendighetene rundt. Dermed får man en praktiserbar regel hvor man unngår å måtte ta standpunkt til hva som var det egentlige subjektive motivet for handlingen.

---

¹³⁸ Dommen er ikke trykt, og sitat fra dommen er hentet fra Brækhus, s. 79.

3.8.4.5 Juridisk teori

Behandlingen av grensedragningen i juridisk teori¹³⁹ er begrenset, og tilføyer ikke noe nytt i forhold til hva som fremgår av motivene til Planen § 2-9 (1) litra c.

Også i juridisk teori fremholdes det at terrorhandlinger må være motivert ut fra politiske, sosiale, religiøse eller ideologiske syn.¹⁴⁰ Brækhus uttaler at terrorhandlinger må ha eller utgi seg for å ha bakgrunn i mer omfattende kamper av sosial eller politisk karakter.¹⁴¹

3.8.4.6 Reelle hensyn

En grensedragning basert på motivene for handlingene har gode grunner for seg. Ved å la motivet for handlingen være avgjørende vil forhold som faller innefor begrepets kjerneområde fanges opp. Ytre omstendigheter kan bidra til å styrke konklusjonen om at en står overfor en terrorhandling, men hvor motivet for handlingen er klart, vil dette som regel gi tilstrekkelige indikasjoner på hvorvidt det dreier seg om en terrorhandling eller ikke. Hvorvidt handlingen utad fremstår som en terrorhandling eller ikke må også være et moment i vurderingen. Særlig må dette gjelde hvor motivet for handlingen er ukjent. Det kan også tenkes at de ytre omstendighetene i slike tilfeller må tillegges betydelig mer vekt enn i tilfeller hvor motivet for handlingen er kjent. En slik regel kan også begrunnes i at det er en rettsteknings god løsning da det er naturlig, etter en konkret vurdering å bedømme handlingen slik den fremsto utad. Fremstår handlingen utad som en terrorhandling, og motivet bak handlingen er ukjent, må man derfor kunne konkludere med at man står overfor en terrorhandling.

3.8.4.7 Avveining

Hvor grensen mellom sjøfarefeltet og krigsfarefeltet skal trekkes ved terrorlignende forhold må bero på en vurdering av hendelsen, hvor motivet bak handlingen tillegges betydelig vekt. Et slikt syn har støtte fra flere hold. For det første følger et slikt ståsted av motivene til Planen. Disse må tillegges betydelig vekt som en følge av den stillingen motivene har i norsk

---

¹³⁹ Brækhus og Wilhelmsen/Bull.

¹⁴⁰ Wilhelmsen/Bull, s. 97.

¹⁴¹ Brækhus, s. 78.

sjøforsikringsrett. De er offentlige, tilgjengelige og anerkjent for sin sentrale rolle. Motivenes rolle understrekes også av rettspraksis.¹⁴²

For det andre trekker også rettspraksis på området i denne retningen. Dette fremheves blant annet i Peter Wessel-saken. Dommen fraviker riktignok Temis-saken, men den må tillegges mer vekt da det er av nyere dato, samt i tråd med motivene til Planen.

I situasjoner hvor motivet bak handlingen er uklart, må man falle tilbake på en vurdering av handlingens ytre omstendigheter, altså hvordan handlingen fremsto. Dette følger blant annet av Peter Wessel-saken. ”Hvor det er rimelig tvil i så henseende [med tanke på motivet bak handlingen], er det voldgiftsrettens syn at det må være berettiget å trekke slutninger fra handlingens ytre karakter og de ledsagende omstendigheter. På dette vis får man en praktiserbar regle, og man unngår å måtte ta standpunkt til spørsmål om hva som var det egentlige subjektive motiv”.¹⁴³

3.9 Unntak fra dekningen

3.9.1 Innledning

Det er to forhold som, i tillegg til å være unntatt dekning fra sjøfarefeltet, er unntatt dekning fra krigsfarefeltet. For det første er manglende betalingsevne unntatt dekning, jf. Planen § 2-9 (2) litra a. For det andre er farer som omfattes av RACE II klausulen unntatt dekningen, jf. Planen § 2-9 (2) litra b. Unntakene er stort sett likelydende med de farer som er unntatt sjøfarefeltet, jf. Planen § 2-8 litra c og litra d. Kommentarene til disse bestemmelsene i motivene gjelder også ved unntakene etter Planen § 2-9 (2).¹⁴⁴

Unntakene etter Planen § 2-9 (2) medfører at forhold som faller inn under både Planen § 2-9 (1) og (2) ikke inngår i dekningsområdet til krigsforsikringen. Jeg vil dermed i den videre drøftelsen undersøke hvorvidt unntakene får noen innvirkning på forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

---

¹⁴² Peter Wessel-saken. HENVISNING TIL DOMMEN

¹⁴³ Peter Wessel-saken, utdrag hentet fra Brækhus, s. 79.

¹⁴⁴ Kommentarene til Planen § 2-9 (2) litra b.

3.9.2 Manglende betalingsevne

Manglende betalingsevne er unntatt fra krigsfarefeltet, jf. Planen § 2-9 (2) litra a. I følge motivene omfatter manglende betalingsevne både insolvens hos sikrede selv eller hos en tredjemann.¹⁴⁵ Det kan enten dreie seg om illikviditet av forbigående art eller virkelig insolvens.¹⁴⁶ Det er i tillegg uten betydning om vedkommende kan klandres for vanskelighetene.¹⁴⁷

Manglende betalingsevne er ingen terrorhandling og kan heller ikke være uttrykk for en terrorhandling. Manglende betalingsevne får dermed ingen betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

3.9.3 RACE II klausulen

3.9.3.1 Innledning

Farer som omfattes av RACE II klausulen er ikke dekket av verken sjøfareforsikringen eller krigsforsikringen, jf. Planen § 2-8 litra d, jf. Planen § 2-9 (2) litra b. RACE II klausulen ble tatt inn i Planen i 2007 versjonen, men klausulen hadde før den tid vært tatt inn i de enkelte forsikringsvilkår.¹⁴⁸ Klausulen har sammenheng med angrepene på New York 11. September 2001, og dermed en nært tilknyttet terrorhandling. Bakgrunnen for at RACE II farer er unntatt både sjøfarefeltet og krigsfarefeltet er på grunn av at reassurandørene ikke var villig til og reassurere farer som omfattes av klausulen. Dermed ville heller ikke assurandøren dekke disse farer ettersom han da sto uten reassuranse. Farene er imidlertid til en viss grad dekket av DNK og som dermed står uten reassuranse ved disse farene.¹⁴⁹

Det kan tenkes hendelser som både faller inn under Planen § 2-9 (1) og (2), som for eksempel bruk av masseødeleggelsesvåpen under utøvelsen av terrorhandlinger. Som følge av at forholdet faller inn under Planen § 2-8 litra d og § 2-9 (2) dekkes ikke forholdet av verken sjøforsikringen eller krigsforsikringen.

---

¹⁴⁵ Kommentarene til Planen § 2-8 litra c.

¹⁴⁶ Brækhus s. 84.

¹⁴⁷ Brækhus s. 84.

¹⁴⁸ Assuransemarkedet insisterte på at klausulen skulle tas inn i Planen, og den er innført oversatt ordrett i Planen for å sikre at de norske unntakene er identiske med de engelske.

¹⁴⁹ Det vil bli redegjort nærmere for forsikringsdekningen i DNK under del IV.

3.9.3.2 RACE II klausulens innhold¹⁵⁰

Klausulen omfatter for det første ioniserende stråling eller radioaktiv kontaminering fra ethvert kjernefysisk brensel eller fra ethvert kjernefysisk avfall eller fra forbrenning av kjernefysisk brensel jf. Planen § 2-9 (2) litra b punkt 1.

For det andre omfattes radioaktive, giftige, eksplosive eller andre farlige eller kontaminerende egenskaper ved ethvert kjernefysisk anlegg, reaktor eller annen kjernefysisk sammenstilling eller kjernefysisk komponent av slik sammenstilling, jf. Planen § 2-9 (2) litra b punkt 2.

Bestemmelsen regulerer ”normal” frigjøring av atomenergi, det vil si farer ved kjedereaksjon, altså eksplosiv frigjøring.¹⁵¹

For det tredje omfattes ethvert våpen eller utstyr som anvender atomisk eller kjernefysisk fisjon og/eller fusjon eller annen liknende reaksjon eller radioaktiv kraft eller substans, jf. Planen § 2-9 (2) litra b punkt 3. Også denne bestemmelsen omfatter ”normale” frigjøring av atomenergi, som under Planen § 2-8 litra d punkt 5.¹⁵²

For det fjerde omfattes radioaktive, giftige, eksplosive eller andre farlige eller kontaminerende egenskaper ved enhver radioaktiv substans. Dette gjelder likevel ikke når andre radioaktive isotoper fra kjernefysisk brensel blir klargjort, fraktet, lagret eller benyttet for kommersiell, landbruksmessig, medisinsk, vitenskapelig eller annet liknende fredelig formål, jf. Planen § 2-9 (2) litra b punkt 4. Ettersom reassuransemarkedet har akseptert atomrelatert risiko i fredelig virksomhet, er det ingen grunn til at den ikke skal inngå i sjøfarefeltet.¹⁵³ Begrunnelsen for dette er at assurandøren i disse tilfellene har mulighet for reassurans, og dermed mulighet til å pulverisere tapet.

For det femte omfattes ethvert kjemisk, biologisk, biokjemisk eller elektromagnetisk våpen, jf. Planen § 2-9 (2) litra b punkt 5. Med ”biologisk, kjemisk og biokjemisk” er målet å unnta nevrologiske substanser og virus som for eksempel saringass, kopper og lignende.

Eksplosiver eller metoder for å detonere eksplosiver er ikke regulert av bestemmelsen, også i

---

¹⁵⁰ For ordens skyld er Planen § 2-9 (2) litra b ordrett sitert fra den norske utgaven av Planen 1996, versjon 2007.

¹⁵¹ Kommentarene til Planen § 2-8 litra d punkt 2.

¹⁵² Kommentarene til Planen § 2-8 litra d punkt 3.

¹⁵³ Kommentarene til Planen § 2-8 litra d punkt 4.

tilknytning til elektromagnetiske våpen gjelder dette. Elektromagnetiske våpen er sofistikerte mekanismer som ødelegger ”computer software”. Skip eller dens last som brukes i skadehensikt omfattes heller ikke, med mindre lasten i seg selv representerer en fare som omfattes av klausulen.¹⁵⁴ I tilknytning til terrorhandlinger er særlig farene som omfattes av dette punkt aktuelle, og bestemmelsen regulerer såkalte masseødeleggelsesvåpen.

3.9.3.3 RACE II klausulens betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger

Bestemmelsen i Planen § 2-9 (2) litra b svarer fullt ut til Planen § 2-8 litra d, men det er likevel et unntak vedrørende bruk av radioaktive isotoper i virksomhet med fredelig formål. Slik virksomhet er ikke aktuelt i en forsikring mot krigsfare, og dermed heller ikke i en forsikring mot terrorhandlinger. Derimot må en slik fare anses dekket av sjøforsikringen.¹⁵⁵ Reassuransemarkedet har akseptert en slik risiko i fredstid, og dermed er det ingen grunn til at forholdet ikke skal inkluderes i sjøfarefeltet.

Unntaket i Planen § 2-9 (2) litra b får store konsekvenser for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger. Særlig RACE II punkt 5, som omhandler såkalte masseødeleggelsesvåpen er aktuell i tilknytning til terrorhandlinger. Slike midler tas undertiden i bruk av terrorister og kan medføre omfattende og alvorlige skader.

Dersom forholdet er av en slik art at det omfattes av bestemmelsene i RACE II klausulen, står rederen i utgangspunktet uten forsikringsdekning for forholdet.¹⁵⁶ Dette gjelder uavhengig om man står overfor en sjøfare eller krigsfare ettersom klausulen er inntatt både i Planen § 2-8 litra d og Planen § 2-9 (2) litra b. Dermed får ikke skillet mellom sjøfarer og krigsfarer noen betydning i disse tilfellene, og verken sjø- eller krigsassurandøren er dekningsmessig ansvarlig.

---

¹⁵⁴ Kommentarene til Planen § 2-8 litra d punkt 5.

¹⁵⁵ Kommentarene til Planen § 2-8 litra d.

¹⁵⁶ Dersom rederen tegner forsikring i Den Norske Krigsforsikring for Skib, er rederen til en viss grad dekket mot slike forhold. Det redegjøres nærmere for forsikring i Den Norske Krigsforsikring for Skib under del IV.

Dette hullet i forsikringsdekningen kan til en viss grad avhjelpes ved å tegne forsikring i DNK, hvor RACE II farer er underlagt en begrenset dekning. Dermed avhjelpes hullene i forsikringsdekningen til en viss grad, men uten at sikrede er dekket fullt ut.

DEL IV

Særregler for dekningen

4. Særregler for dekningen

4.1 Innledning

Krig, terrorisme og piratvirksomhet kan føre til store tap, også i tilknytning til skip. Trusselbildet varierer og skaper et løpende behov for forsikring mot krigsrisikoen. Forsikring mot denne risikoen oppnås, i tillegg til forsikring etter den alminnelige krigsfareforsikringen, gjennom Den Norske Krigsforsikringen for Skip som er organisert som en gjensidig forening hvor medlemmene av foreningen er forsikringstakerne. Planens kapittel 15 avsnitt 9 inneholder særregler for forsikrede skip i DNK, som blant annet regulerer farefeltet under forsikringen. Disse reglene utgjør et tillegg i forhold til de øvrige reglene i kapittel 15 som også gjelder ved forsikring i foreningen.

Forsikringsdekningen under forsikring i DNK tar utgangspunktet i Planen § 2-9. I tillegg foretas til dels en tradisjonell utvidelse av farefeltet etter Planen § 2-9, jf. Planen § 15-24 litra a jf. Planen § 15-1. Videre foretas også en ny utvidelse som gir begrenset dekning for visse tilfeller ved forsikring i DNK, jf. Planen §§ 15-27 og 15-32. Enkelte forhold som er unntatt dekning etter Planen §§ 2-8 og 2-9 dekkes etter disse reglene. I tillegg dekkes visse utgifter som er knyttet til farene som er dekket under den begrensede dekningen. Totalt sett medfører disse reglene videre dekning enn det som følger av reglene i den alminnelige krigsforsikringen etter Planen § 2-9.

Planen § 15-24 utvider farefeltet for forsikringer i foreningen i forhold til Planen §§ 2-9 og 15-1. Hva denne utvidelsen innebærer, samt hvilke konsekvenser det eventuelt kan få i tilknytning til terrorhandlinger, behandles under punkt 4.2. Videre er visse farer dekket under den begrensede dekningen, jf. Planen § 15-27. Blant annet omfatter dette RACE II klausulen som er unntatt dekning etter Planen § 2-9 (2) litra b. Reglene om begrenset dekning behandles under punkt 4.3. Til sist behandles reglene om dekningen for visse omkostninger for farer etter Planen § 15-27 under den begrensede dekningen etter Planen § 15-32 i punkt 4.4.

4.2 Utvidelse av krigsfarefeltet etter Planen § 2-9

4.2.1 Innledning

Dersom et skip er forsikret i DNK er farefeltet etter Planen § 2-9 utvidet, jf. Planen § 15-24. Utvidelsen går i to retninger. For det første utvides krigsfarefeltet til å omfatte rekvisisjon foretatt av fremmed statsmakt, jf. Planen § 15-24 litra a. For det andre omfatter farefeltet i krigsforsikringen også sjøfarer etter Planen § 2-8 dersom forsikringen blir suspendert ved rekvisisjon av fremmed statsmaket etter Planen § 3-17, jf. Planen § 15-24 litra b. Begge bestemmelsene er en del av den tradisjonelle utvidelsen av farefeltet som har vært gitt av foreningen.¹⁵⁷

4.2.2 Planen § 15-24 litra a

Under krigsforsikringen i DNK inngår rekvisisjon foretatt av fremmed statsmakt i krigsfarefeltet, jf. Planen § 15-24 litra a.¹⁵⁸ Rekvisisjon innebærer at offentlige myndigheter, ved bruk av makt, overtar rådigheten over skipet enten for eierskap eller bruk, mot at det ytes erstatning for tap som rekvisisjonen har medført.¹⁵⁹ Med fremmed statsmakt forstås annen statsmakt enn skipets registreringsstat eller den stat hvor majoriteten av eierinteressene er lokalisert.¹⁶⁰

Rekvisisjon inngår verken i sjøfarefeltet som krigsfarefeltet, jf. Planen §§ 2-8 litra b og 2-9 (1) litra b tredje punktum.¹⁶¹ Dermed foreligger det utvidelse av krigsfarefeltet i forhold til Planen § 2-9, og spørsmålet om hvorvidt dette får betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger reises.

Rekvisisjon er normalt ikke et middel som tas i bruk i forbindelse med terrorhandlinger. Som det går frem av drøftelsen under punkt 3.4.2 kan det tenkes at inngrep foretatt av fremmed

---

¹⁵⁷ Wilhelmsen/Bull, s. 349.

¹⁵⁸ Wilhelmsen/Bull, s. 351.

¹⁵⁹ Rekvisisjon må ikke forveksles med andre former for påtvunget besittelse som overtakelse til sjøs og konfiskasjon, som ikke er dekket av bestemmelsen. Slike forhold dekkes av den alminnelige krigsforsikringen, jf. Planen § 2-9 (1) litra b.

¹⁶⁰ Det er redegjort nærmere for innholdet av begrepet fremmed statsmakt under punkt 3.4, og den samme forståelsen av begrepet skal legges til grunn i denne sammenheng.

¹⁶¹ Kommentarene til Planen § 2-9 (1) litra b.

statsmakt kan være uttrykk for terrorlignende handlinger. Rekvisisjon er nært beslektet med de inngrep som reguleres av Planen § 2-9 (1) litra b, og drøftelsen under dette punkt må således få anvendelse også ved rekvisisjon. Dermed kan det tenkes, selv om man her taler om unntakstilfeller, at rekvisisjon foretatt av ”annen fremmed statsmakt” kan være uttrykk for en terrorhandling. I tillegg kan det tenkes at terrorhandlinger får indirekte betydning ved at skip rekvireres for å bekjempe terrorisme.

Dermed kan reglene i Planen § 15-24 litra a få betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger. Som følge av at det bare unntaksvis kan tenkes at rekvisisjon kan ha terrorlignede utslag er imidlertid den forsikringsmessige betydningen av dette begrenset.

4.2.3 Planen § 15-24 litra b

Dersom en sjøforsikring blir suspendert som følge av rekvisisjon av fremmed statsmakt, jf. Planen § 3-17, omfatter krigsforsikringen også sjøfare etter Planen § 2- 8, jf. Planen § 15-24 litra b. Bestemmelsen må ses i sammenheng med Planen § 15-1 (2) som utvider krigsfarefeltet til å omfatte sjøfarer etter Planen § 2-8 ved suspensjon av forsikringer ved midlertidig beslagleggelse av skip, jf. Planen § 3-19.¹⁶² For de angitte suspensjonene etter Planen §§ 3-17 og 3-19 får dermed skillet mellom sjøfarer og krigsfarer i utgangspunktet ingen betydning. Forsikringene gjelder imidlertid med de unntak som er gjort fra henholdsvis sjøfarefeltet og krigsfarefeltet, jf. Planen §§ 2-8 og 2-9. Dermed er ikke forhold som faller utenfor farefeltene til disse forsikringene dekket av DNK, som for eksempel manglende betalingsevne, jf. Planen §§ 2-8 litra c og 2-9 (1) litra a.

Suspensjon av forsikring medfører at forsikringen trer ut av kraft og at sikrede dermed står uten forsikringsdekning. Dette gjelder imidlertid kun inntil suspensjonen heves.

At en forsikring blir suspendert som følge av at skipet blir rekvirert eller midlertidig beslaglagt, er en følge av rekvisisjonene og ikke en mulig følge av terrorhandlinger. Dette er en for fjern og avledet konsekvens til at det er naturlig å knytte slike terrorhandlinger. Dermed har bestemmelsen ingen særskilt betydning i forhold til forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

---

¹⁶² Wilhelmsen/Bull, s. 349.

4.3 Farer dekket under den begrensede dekningen

4.3.1 Innledning

Planen § 15-27 medfører utvidelse av krigsfarefeltet i to tilfeller. For det første omfatter dekningen rekvisisjon til eiendom eller bruk som foretas av en stat hvor skipet er registrert eller hvor de vesentlige eierinteressene befinner seg, jf. Planen § 15-27 lita a. For det andre omfatter dekningen farer som er omfattet av RACE II klausulen og unntatt dekning etter Planen §§ 2-8 litra d og 2-9 (2) litra b, jf. Planen § 15-27 litra b.

Planen § 15-27 er ikke knyttet til de farer som følger av Planen § 2-9. Forsikringsdekning etter § 15-27 gis på spesielle vilkår, og bestemmelsen utgjør en ny og selvstendig bestemmelse.¹⁶³

Det følger av overskriften til bestemmelsen at dekning etter Planen § 15-27 er begrenset. Dette innebærer at assurandørens ansvar er begrenset til en bestemt sum, jf. Planen § 15-31.¹⁶⁴ Bakgrunnen for at forsikringsdekningen mot disse farene er begrenset, er på grunn av at det ikke er mulig å reassurere farene etter denne bestemmelsen.¹⁶⁵ Dermed er det nødvendig at foreningen forsøker å begrense eksponeringen. Dekningen etter Planen § 15-27 er begrenset til det beløp som angis i polisen for hvert enkelt skip per år og totalt for DNK for skip per år, jf. Planen § 15-31 (1) andre punktum. Beløpet er også absolutt, dvs. at omkostninger som normalt dekkes i tillegg til forsikringssummen, i disse situasjonene må falle innenfor det begrensede beløpet for å dekkes av DNK.¹⁶⁶

Det ytes begrenset dekning for omkostninger knyttet til farer som nevnt i Planen § 2-9 (2) litra b nr. 5, jf. Planen § 15-32. Dette kan få betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger, og bestemmelsen behandles under punkt 4.4.

---

¹⁶³ Wilhelmsen/Bull, s. 351.

¹⁶⁴ Kommentarene til Planen § 15-31. Bestemmelsen er ny i 2007 versjonen, og er hentet fra foreningens 2006 vilkår klausul 7.6.

¹⁶⁵ Wilhelmsen/Bull, s. 355.

¹⁶⁶ Kommentaren til Planen § 15-31.

4.3.2 Planen § 15-27 litra a

Forsikringen omfatter rekvisisjon til eiendom eller bruk som foretas av ”egen” statsmakt, jf. Planen § 15-27 litra a. Med egen statsmakt forstås skipets registreringsstat eller den stat hvor de vesentlige eierinteressene befinner seg.¹⁶⁷

Dekningen etter denne bestemmelsen kommer i tillegg til dekning mot rekvisisjon gjort av fremmed statsmakt, jf. Planen § 15-24 litra a.¹⁶⁸ I motsetning til forsikringsdekningen etter Planen § 15-24, er dekningen for forhold som omfattes av Planen § 15-27 litra a begrenset.

Som tidligere nevnt innebærer rekvisisjon at det skal ytes erstatning for eventuelle tap som rekvireringen medfører. Rekvisisjon tilsvarer således i stor grad ekspropriasjon. Som følge av at det skal ytes erstatning for tap, medfører en forsikring i DNK at foreningen forskutterer erstatningen fra Staten. Dersom Staten nekter å betale erstatning, bærer Foreningen risikoen for dette.¹⁶⁹

Terrorhandlinger fra ”egen” statsmakt rettet mot ”egne” skip fremstår som lite trolig av flere grunner. For det første er terrorhandlinger av natur rettet mot mål med motstridene interesser. Dette motsetningsforholdet eksisterer ikke mellom en stat og dets skip, i alle fall ikke i den forstand at det er tenkelig at en stat går til angrep mot sine skip. For det andre er det alminnelig antatt at stater har anledning til å gripe inn i saker som berører dens anliggende, for eksempel rekvisisjon av skip dersom dette er nødvendig ut fra statens interesser. Videre er ikke rekvisisjon et naturlig ledd i terrorhandlinger, det er verken et mål eller en følge av slike handlinger. Det er dermed ikke naturlig å knytte rekvisisjon til terrorisme, og bestemmelsen har således ingen betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

Under punkt 3.4 behandles blant annet inngrep fra ”annen fremmed statsmakt”, altså fremmed statsmakt som ikke er knyttet til staten som sådan. Som en følge av definisjonen av egen statsmakt vil ikke motstandsgrupper og lignende regnes som egen statsmaket. Det er dermed

---

¹⁶⁷ Wilhelmsen/Bull, s. 93 og Brækhus s. 68.

¹⁶⁸ Kommentarene til Planen § 15-27 litra a.

¹⁶⁹ Kommentarene til Planen § 15-27 litra a.

ikke aktuelt at rekvisisjon foretatt av statsmakt med terrorlignende forhold, kan reguleres av denne bestemmelsen.

4.3.3 Planen § 15-27 litra b

Forsikringen omfatter farer som er omfattet av RACE II klausulen og som er unntatt dekning etter Planen §§ 2-8 litra d og 2-9 (2) litra b, jf. Planen § 15-27 litra b. Også dekningen etter Planen § 15-27 litra b er begrenset, jf. Planen § 15-31.

RACE II klausulen regulerer ulike farer knyttet til radioaktive og atomaktive stoffer, og det er gitt en fullstendig fremstilling av klausulen under punkt 3.9.3.2. Flere av de farene som reguleres av RACE II klausulen er naturlig å knytte til terrorisme, og kanskje mest aktuell er RACE II klausulens punkt 5 som regulerer kjemiske, biologiske, biokjemiske eller elektromagnetiske våpen. Dermed er det av stor betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger i hvilket omfang det gis dekning for RACE II farer. Ved terrorhandlinger er særlig bruk av masseødeleggelsesvåpen en trussel, og ved flere anledninger har terrorister tatt i bruk slike våpen. Et eksempel som illustrerer dette fant sted i 1995 da den religiøse gruppen AUM som spredte saringass på Tokyos T-bane. 12 mennesker omkom og 4000 ble skadet.¹⁷⁰

RACE II farer inngår verken i sjøfarefeltet eller alminnelige krigsfarefeltet, jf. Planen §§ 2-8 litra b og 2-9 (2) litra b. Etter disse forsikringene står rederen uten dekning mot slike farer, og det er dermed av stor betydning at sikring mot slike farer kan oppnås gjennom forsikring i DNK. Planen § 15-27 litra b kan således få stor betydning for forsikringsdekningen mot terrorhandlinger.

Den begrensede forsikringsdekningen for RACE II farer reiser enkelte særskilte bevissspørsmål. I følge Planen § 2-12 (3) har sikrede bevisbyrden for at tapet ikke skyldes farer som omfattes av RACE II klausulen etter Planen §§ 2-8 litra b og 2-9 (2) litra b. Bestemmelsen får imidlertid også anvendelse i forhold til Planen § 15-27 litra b.¹⁷¹ For å oppnå begrenset dekning etter Planen § 15-27 litra b, er utgangspunktet at sikrede har bevisbyrden for at det lidte tapet dekkes av forsikringen, jf. Planen § 2-12 (1). Sikrede må

---

¹⁷⁰ Store norske leksikon under stikkordet *terrorisme*.

¹⁷¹ Kommentarene til Planen § 15-27 litra b.

således bevise av tapet skyldes en fare om omfattes av RACE II klausulen for å oppnå dekning. Det kan imidlertid tenkes at RACE II farer virker sammen med en ordinær krigsfare, for eksempel at slike farer benyttes under et terrorangrep. Klarer sikrede å bevise at tapet ikke skyldes en RACE II fare, men utelukkende en krigsfare som terrorhandlinger etter Planen § 2-9 (1) litra c, oppnår han full dekning, jf. Planen § 2-12 (3).¹⁷² Dersom han ikke klarer dette, svarer assurandøren kun for den begrensede dekningen etter Planen § 15-27 litra b selv om en ordinær krigsfare er medvirkende.¹⁷³

4.4 Begrenset dekning for visse omkostninger

Foreningen gir begrenset dekning for visse utgifter ved farer knyttet til Planen § 2-9 (1) litra b nr 5, jf. Planen § 15-32. Bestemmelsen er snever og gir begrenset dekning for visse omkostninger som følger av Planen § 15-33.¹⁷⁴ Farene det gis begrenset dekning for følger av RACE II klausulens punkt 5 som regulerer kjemisk, biologisk, biokjemisk eller elektromagnetisk våpen.

Omkostningene som dekkes etter Planen § 15-33 litra a til h er: opprensningsomkostninger, karanteneomkostninger, havneavgifter, utgifter ved hjemsendelse av kaptein, offiserer og mannskap, lønn og utgifter for kaptein, offiserer og mannskap, utgifter til medisiner, mannskapsansvar og utgifter til lossing, videretransport, lagring og videreforsendelse som er en direkte følge av farer som nevnt i Planen § 2-9 (2) litra b nr. 5. Det er kun tapsposter som følger av litra a til litra h som dekkes.¹⁷⁵ Dette betyr at tapsposter etter Planen § 15-2 ikke dekkes.

Farene etter denne klausulen etter RACE II punkt 5 er aktuelle farer knyttet til terrorisme. Som en følge av at det gis begrenset dekning for visse omkostninger knyttet til klausulen oppnår sikrede bedre dekning ved terrorhandlinger. Planen § 15-32 gir riktignok ikke dekning for selve handlingen, slik dekning følger av Planen § 15-27 litra b, men dekker omkostninger som oppstår i tilknytning til slike handlinger. Til tross for dette, får bestemmelsen betydning

---

¹⁷² Kommentarene til Planen § 2-13 litra c.

¹⁷³ Kommentarene til Planen § 15-27 litra b.

¹⁷⁴ Kommentarene til Planen § 15-32.

¹⁷⁵ Kommentarene til Planen § 15-33.

for forsikringsdekningen ved terrorhandlinger ettersom sikredes tap og utgifter i større utstrekning dekkes av forsikringen.

Forkortelser

DNK	Den Norske Krigsforsikring for Skib.
FAL	Lov 16. juni 1989 nr. 69, lov om forsikringsavtaler.
FN GA	FNs Generalforsamling.
IMO	International Maritime Organization.
ISPS	International Ship and Port Facility Security.
NIS	Norsk internasjonalt skipsregister.
NOR	Norsk ordinært skipsregister.
SOLAS	International Convention of the Safety of Life at Sea.
SR	FN sikkerhetsrådets resolusjon.
VTV	Vilkår for transportforsikring av varer av 1995.

Litteraturliste med forkortelser

Brækhus	Brækhus Sjur og Alex. Rein, <i>Håndbok i kaskoforsikring</i> , Bergen, Kristiansand, Oslo 1993.
Bull i festskrift, Brækhus	Bull, Hans Jacob, <i>avtalte standardvilkår som privat lovgivning</i> , Festskrift Sjur Brækhus, 1997
Bull i festskrift, Sandstrøm	Bull, Hans Jacob, <i>norsk sjøforsikringsplan av 1996</i> , Festskrift til Jan Sandstrøm, 1997.
Cassese	Cassese, Antonio, <i>International law</i> , 2. utgave 2005.
Eckhoff	Eckhoff, Thorstein, <i>rettkildelære</i> , 5. Utgave ved Jan E. Helgesen

- Falkanger i Festskrift Lassen** Falkanger, Thor, *Tolkning av sjørettslige standardkontrakter – særlig om betydningen av forarbeider*, Festskrift til Birger Stuevold Lassen, 1997
- Hov** Hov, Jo, *Avtalerett*, 3. Utgave Oslo 2002.
- Huser** Huser, Kristian, *Avtaletolkning*, Bergen 1983.
- Knoph** Knoph, Ragnar, *Knophs oversikt over Norges rett*, 12. utgave ved Kåre Lilleholt, Bergen 2003.
- Motivene** Motivene til norsk sjøforsikringsplan 1996, versjon 2007.
- Michel** Michel, Keith, *War, terror and carriage by sea*, London/Singapore 2004.
- Nystuen** Nystuen, Gro, *Terrorbekjempelse og folkerettslige normkonflikter*, Mennesker og rettigheter, 2002 s. 3.
- Planen** Norsk sjøforsikringsplan av 1996 versjon 2007.
- Spiermann** Spiermann, Ole, *Moderne folkerett*, 2. utgave, København 2004.
- Store norske leksikon** Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon, 4. utgave.
- Svensen** Svensen, Tone Holthe, *Farefeltstavgrensning og tapsplassering ved terroraksjoner mot skip: en fremstilling av norske og engelske vilkår ved kasko og P&I-forsikring*, studentavhandling Oslo 1994.

**Wilhelmsen/
Bull** Wilhelmsen, Trine Lise og Hans Jacob Bull, *Handbook in insurance*, Oslo/ Bergen 2007.

Lover

Lov 16. juni 1985 nr. 69 om forsikringsavtaler

Lov 6. desember 1987 nr. 48 om norsk internasjonalt skipsregister

Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten

Lov 12. juni 2002 nr. 54 om gjennomføring av SR 1373

Lov 28. juni 2002 nr. 54 om gjennomføring av terrorfinansieringskonvensjonen

Lov 16. Februar 2007 nr. 9 om skipssikkerhet

Forskrifter

Forskrift 30. juli 1992 nr. 539 om registrering av skip i norsk ordinært skipsregister

Forskrift 1. juli 2003 nr. 969 om kontroll med fremmede skip og flyttbare innretninger i norsk havner mv.

Forskrift 22. juni 2004 nr. 972 om gjennomføring av ISPS-koden i norsk rett

Forskrift 22. juni 2005 nr. 1031 endringsforskrift til forskrift 1. juli 2003 nr. 969

Internasjonale reguleringer

International Convention for the Suppression of the Financing of terrorism, 9. desember 1999

FN Generalforsamling resolusjon 49/60 9. desember 1994.

International Convention of the Safety of Life at Sea (SOLAS), 1. november 1974

The International Ship and Port Facility Security Code (SOLAS kap. XI.2)

Tilleggsprotokoll 1 av Genevekonvensjonene 1949.

FN Sikkerhetsrådets resolusjon 1368

Rettspraksis

ND 2000 s. 442 voldgift, *Bayan*

ND 1990 s. 140 voldgift, *Themis*

ND 1988 s. 275 voldgift, *Chemical Ruby-saken*

Voldgiftsdom av 29. september 1975 (dommen er ikke trykt), *Peter Wessel*

Rt 1969 s. 126, *Grethe Solheim*

Rt 1956 s. 920 HR, *Banderiante*

ND 1956 s. 129 HR, *Banan-dommen*

Wildrake-saken (saken ble forelagt dispassjør Leif Strøm-Olsen til uttalelse)

Forarbeider

NOU 2005:14 På rett kjøp- Ny skipssikkerhetslovgivning